

Μνήμων

Τόμ. 8 (1982)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΜΝΗΜΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΣΠ. ΑΣΔΡΑΧΑΣ: Φορολογία και δεχρηματισμός στην οικονομία των βαλκανικών χωρών (15ος-16ος αι.) ● ΑΝΤ. ΛΙΑΚΟΣ: Οι φιλελεύθεροι στην επανάσταση του 1862. 'Ο πολιτικός σάλλογος «Ρήγας Φεραίος» ● ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΒΑΡΔΑ: Πολιτισμικοί στρατηγικοί στην Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα ● ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΒΛΑΣΣΗ: 'Η συμμετοχή των Έκτακτων στα Όρλωφικά (1770) και ή άνειραση της Βενετίας ● ΑΛΕΚΑ ΜΠΟΥΤΖΟΥΒΗ - ΜΠΑΝΙΑ: Τό Καποδιστριακό κόμμα 1832-1833. 'Από την ήττα στον παραγκωνισμό και την καταδίωξη ● Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ: Συγκριτισμός ● ΟΛΓΑ ΓΚΡΑΤΖΙΟΥ: Τό μονόφυλλο του Ρήγα του 1797. Παρατηρήσεις στη νεοελληνική εικονογραφία του Μεγάλου 'Αλεξάνδρου ● Γ. ΜΟΥΡΕΛΟΣ: 'Η προσωρινή Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης και οι σχέσεις της με τους συμμάχους (Σεπτέμβριος 1916-Ιούνιος 1917) ● Η. FLEISCHER: Νέα στοιχεία για τη σχέση Γερμανικών άρχων κατοχής και Ταγμάτων 'Ασφαλείας ● Ε. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ: Τό πρόβλημα των γενεαλογιών στην 'Ιστορία ● Π. ΜΙΧΑΗΛΑΡΗΣ: 'Η έμπορική έταιρική συνεργασία του βενετικού οίκου Ταρονίτη - Θεοτόκη και των αδελφών Γ. και Θ. Παρηγόρα των (1732-1737) ● ΑΡ. Κ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ: Ένα άγνωστο έπιστόμιο και μία Έλληνική μαρτυρία για τό πέρασμα του Lenke από τη Ταρσίτση της Θεσσαλίας ● Γ. ΚΟΚΚΩΝΑΣ: 'Ισοκράτους λόνοι τρέας: Φλωρεντία c. 1495 ή Ρώμη c. 1517; Γέρω από μία διάφθορα στον Legrand. ● Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ: 'Η άσημνη μαρτυρία ● Γ. ΜΠΟΚΟΣ: Συμπληρωματικά στοιχεία σχετικά με την πρόταση του Π. Μαρκίδη-Πούλιου για έγκριση της τυπογραφίας στα Έπτάνηρα ● Τ. Ε. ΣΚΑΒΕΝΙΤΗΣ: Βιβλιολογικά Α' ● Χ. ΛΟΥΚΟΣ: 'Η ένδειξη προσόδων κατά την Καποδιστριακή περίοδο. ● ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ 1977

ΑΘΗΝΑ 1980 - 1982

ΤΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΚΟΜΜΑ 1832 - 1833. ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΤΤΑ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΓΚΩΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΔΙΩΞΗ

ΑΛΕΚΑ ΜΠΟΥΤΖΟΥΒΗ - ΜΠΑΝΙΑ

doi: [10.12681/mnimon.226](https://doi.org/10.12681/mnimon.226)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΜΠΟΥΤΖΟΥΒΗ - ΜΠΑΝΙΑ Α. (1982). ΤΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΚΟΜΜΑ 1832 - 1833. ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΤΤΑ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΓΚΩΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΔΙΩΞΗ. *Μνήμων*, 8, 85-116. <https://doi.org/10.12681/mnimon.226>

ΤΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΚΟΜΜΑ 1832 - 1833
ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΤΤΑ
ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΓΚΩΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΔΙΩΞΗ

Όρισμένα έγγραφα του Ιστορικού Αρχείου Κερκύρας (Ι.Α.Κ.) και του Αρχείου της Ιστορικής και Εθνολογικής Έταιρίας της Ελλάδος (Ι.Ε.Ε.) περιέχουν πληροφορίες για την ιδεολογία, την πολιτική δραστηριότητα και τους στόχους του καποδιστριακού ή ρωσικού κόμματος από την παραίτηση του Αύγουστίνου Καποδίστρια (Μάρτιος 1832) ως τη σύλληψη του Θ. Κολοκοτρώνη (Σεπτέμβριος 1833). Παρακάτω επιχειρείται αξιολόγηση των νέων αυτών πληροφοριών. Στο τέλος δημοσιεύονται τα ίδια τα έγγραφα.

Μετά την 27 Σεπτεμβρίου 1831 το καποδιστριακό κόμμα κατάφερε για ένα διάστημα να διατηρήσει την εξουσία. Είχε τον έλεγχο της Γερουσίας καθώς και την πλειοψηφία της διορισμένης από αυτήν Διοικητικής Επιτροπής, η οποία συστήθηκε για να καλύψει το κενό της εκτελεστικής εξουσίας που άφησε η δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια. Την άποτελοδσαν οι Αύγουστίνος Καποδίστριας, Θ. Κολοκοτρώνης και Ι. Κωλέττης¹. Η εϋθραυστη ισορροπία ανάμεσα στα μέλη της Δ.Ε. ανατράπηκε, όταν τα πιστά στον Αύγουστίνο στρατεύματα συγκρούσθηκαν με τους Ρουμελιώτες στο Άργος (Δεκ. 1831) κατά την έναρξη της Ε΄ Έθνοσυνέλευσης². Ο Θ. Κολοκοτρώνης παραιτήθηκε από την Δ.Ε. και στις 8 Δεκεμβρίου η παραπάνω Έθνοσυνέλευση εξέλεξε τον Αύγουστίνο πρόεδρο της προσωρινής Κυβερνήσεως της Ελλάδος³. Απομονωμένος πια ο Ι. Κωλέττης

* Οι ημερομηνίες δίνονται σύμφωνα με το παλιό ημερολόγιο ή με το παλιό και το νέο συγχρόνως έφ' όσον έτσι δηλώνονται στις χρησιμοποιούμενες πηγές.

1. *Γενική Έφημερίς*, άρ. 75 (30 Σεπτ. 1831) 477 - 478, όπου το ύπ' άρ. 258/27 Σεπτ. 1831 ίδρυτικό ψήφισμα.

2. Fr. Thiersch, *De l'état actuel de la Grèce et des moyens d' arriver à sa restauration*, Λειψία 1833, μετάφρ. Α. Σπήλιου, τ. Α΄, Άθήνα «Άφοι Τολιδη» 1971, σ. 103-111. Ν.Κ. Κασομούλη, *Εθνολήματα στρατιωτικά της Έπαναστάσεως των Έλλήνων 1821-1833*, εισαγωγή και σημειώσεις Γιάννη Βλαχογιάννη, τ. Γ΄, Άθήνα 1942, σ.478-482 και Κ.Α. Βακαλόπουλου, «Τά πολιτικά γεγονότα από τις 27 Σεπτεμβρίου ως το τέλος Δεκεμβρίου [1831]», *Ιστορία Έλληνικού Έθνους*, τ. ΙΒ΄, Άθήνα 1975, σ. 565 - 566.

3. *Γενική Έφημερίς*, άρ. 95 (16 Δεκ. 1831). Με το τελευταίο ψήφισμα αυτής της Συνέλευσης, ΚΒ΄ τής 15 Μαρτίου 1832, ο Αύγουστίνος ονομάστηκε «Προσωρινός Κυβερνήτης και Άντιβασιλεύς». *Γενική Έφημερίς*, έτ. 2, άρ. 22 (19 Μαρτίου 1832) 131-132.

ἀποχώρησε ἀπὸ τὴν Δ.Ε. Σὲ λίγες μέρες «οἱ συνταγματικοὶ»⁴ ἐγκατέλειψαν τὸ Ναύπλιο μὲ τὸν Κωλέττη ἐπικεφαλῆς. Σὲ συνεργασία μὲ τοὺς ἀντικαποδιστριακοὺς τῆς Ὑδρας, μὲ τοὺς ὁποίους εἶχε ἀρνηθεῖ νὰ συμφιλιωθεῖ ὁ Αὐγουστίνος, ὁ Ι. Κωλέττης σχημάτισε τὴν κυβέρνηση τῆς Περαιχώρας καὶ συγκρότησε νέα Ἐθνοσυνέλευση. Διαμορφώθηκαν ἔτσι δύο κέντρα ἐξουσίας : στὸ Ναύπλιο ἡ κυβέρνηση Αὐγουστίνου καὶ ἡ Ε' Ἐθνοσυνέλευση· στὴν Περαιχώρα ὁ Ι. Κωλέττης καὶ ἡ Δ' κατὰ συνέχεια Ἐθνικὴ Συνέλευση. Ἡ κρίση εἶχε κορυφωθεῖ καὶ ὀδηγοῦσε στὸν ἐμφύλιο πόλεμο.

Στὶς ἐξελίξεις αὐτὲς ἀναμείχθηκαν ἐνεργὰ οἱ ἀντιπρόσβειοι τῶν τριῶν δυνάμεων. Ὁ Ρῶσος Rückman ὑποστήριζε ἀνεπιφύλακτα τοὺς καποδιστριακοὺς, ἐνῶ ὁ Γάλλος Rouen τὸν Ι. Κωλέττη καὶ τοὺς συνεργάτες του. Ἀμφίρροπη ἦταν ἡ στάση τοῦ Ἄγγλου ἀντιπρόσβειοι Dawkins : ἤθελε τὴ συντριβὴ τῶν καποδιστριακῶν καὶ κατὰ συνέπεια τὴ μείωση τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς στὴν Ἑλλάδα· ὡστόσο φοβοῦταν μήπως ἡ χωρὶς ἔλεγχο ἐνδυνάμωση τῶν Ρουμελιωτῶν τοῦ Ι. Κωλέττη αὐξήσει τὴ γαλλικὴ ἐπιρροή. Ὁ φόβος αὐτὸς τὸν ἄθροῦσε σὲ πρόσκαιρες συμμαχίες μὲ τὴ ρωσικὴ πλευρά.

Ἡ προέλαση τῶν Ρουμελιωτῶν ὡς τὸ Ἄργος καὶ ἡ γνωστοποίηση τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 7ης Μαρτίου 1832⁵, ποὺ ἦταν καρπὸς τῆς Διάσκεψης τοῦ Λονδίνου, ὀδήγησαν τὸν Αὐγουστίνου σὲ παραίτηση⁶. Τότε ὁ ἀγῶνας τῶν ἀτόμων καὶ τῶν πολιτικῶν ἢ κοινωνικῶν ὁμάδων ποὺ στεγάζονταν κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ καποδιστριακοῦ κόμματος μπῆκε σὲ νέα φάση. Στόχος τους ἦταν νὰ ἀποτραπεῖ ἡ ὀλοκληρωτικὴ νίκη τῶν συνταγματικῶν ποὺ θὰ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴ δική τους συντριβή. Ἡ δράση τους δὲν ἦταν συντονισμένη· ὡστόσο ὑπάρχουν ἀρκετὰ κοινὰ σὲ ὅλους σημεῖα, στὸν ἰδεολογικὸ κυρίως τομέα, ὅπως δείχνουν τὰ κείμενά τους.

Μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Κυβερνήτη τὴν ἡγεσία τοῦ καποδιστριακοῦ κόμματος ἀνέλαβε ὁ Αὐγουστίνος καὶ τὴ διατήρησε ὡς τὴν «ἀναγκαστικὴ» του παραίτηση. Ἡ κάτω ἀπὸ δύσκολες συνθῆκες ἀναχώρησή του δὲν σήμανε καὶ τὴ διακοπὴ τῶν σχέσεών του καὶ τῆς οἰκογένειάς του μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Αὐγουστίνος φεύγοντας ἀπὸ τὸ Ναύπλιο μετὰ ἀπὸ ἓνα σύντομο σταθμὸ στὴν Κέρκυρα κατέφυγε στὴν Πετρούπολη. Ἀπὸ κεῖ σὲ γράμμα

4. Ἐτσι αὐτοκλήθηκαν οἱ ἀντιπολιτευόμενοι τὸν Ι. Καποδίστρια ὁπαδοὶ τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ γαλλικοῦ κόμματος, δεδομένου ὅτι τὸ ἰδεολογικὸ περιεχόμενο τῆς ἀντίδρασής τους συνοψιζόταν στὴν ἀπαίτηση γιὰ χορήγηση συντάγματος. Ὁ συνασπισμὸς αὐτὸς διατηρήθηκε καὶ μετὰ τὴν δολοφονία τοῦ Καποδίστρια. Ὁ Ι. Κωλέττης ὑπῆρξε ὁ ἰθὺς νῦν τῶν «συνταγματικῶν» μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἄργους (Δεκ. 1831).

5. *Le moniteur Grec*, ἀρ. 1 (9/21 Ἰουλίου 1832) 1.

6. *Le moniteur Grec*, ἀρ. 1 (9/21 Ἰουλίου 1832) 1 - 2.

του τῆς 22 Φεβρουαρίου 1833 πρὸς τὸν Δημ. Περρούκα⁷, ἀφοῦ συγκαίρει στὸ πρόσωπό του τὴν Γερουσία γιὰ τὴ στάση ποὺ κράτησε στὸ διάστημα τῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ τῆς ἀναρχίας τοῦ 1832, ἐκφράζει τὴν πικρία του γιὰ τὴ Γερουσία, ἐνῶ ἐγνώριζε τὴν ἀλήθεια, ὅταν στις 28 Μαρτίου 1832 γνωστοποιοῦσε στὸ ἔθνος τὴν παραίτησή του⁸, δὲν ἀποκάλυψε τοὺς πραγματικοὺς λόγους ποὺ τὸν ὀδήγησαν σ' αὐτὴ τὴν ἐνέργεια· καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἦταν ἄλλοι ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 7ης Μαρτίου 1832. Ἡ πρόταση τοῦ πρωτοκόλλου στηριζόταν στις πληροφορίες ποὺ περιείχε τὸ ἐμπιστευτικὸ ὑπόμνημα τῆς 17/29 Δεκεμβρίου 1831 τοῦ Stratford Canning· ἀπέβλεπε δὲ στὴ συμφιλίωση τῶν ἀντιτιθέμενων παρατάξεων μὲ σκοπὸ τὴν ἰσχυροποίηση τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας. Ζητοῦσε λοιπὸν ἀπὸ τὸν Αὐγουστίνου νὰ ἐκτιμῆσει τὴν κρισιμότητα τῶν περιστάσεων καὶ νὰ συνεργαστεῖ μὲ τοὺς «συνταγματικούς»⁹. Στὸ γράμμα του πρὸς τὸν Δημ. Περρούκα ὁ Αὐγουστίνου ἀναφέρει ὅτι τὸ πρωτόκολλο αὐτὸ τοῦ ἔθετε τὸ δίλημμα τότε ἢ νὰ ταπεινωθεῖ μοιραζόμενος τὴν ἐξουσία μὲ τοὺς «*φονεῖς καὶ Λοιμῶνας*» ὅπως χαρακτηρίζει τοὺς «συνταγματικούς», ἢ ἀρνούμενος νὰ συμορφωθεῖ, νὰ θεωρηθεῖ ὑπεύθυνος «*ὄλων τῶν κακῶν*»). Προτίμησε νὰ παραιτηθεῖ γιὰ δύο λόγους· γιὰ νὰ περισώσει τὸ ἐθνικὸ γόητρο καὶ γιὰ τὴν ἠλπιζε ὅτι μὲ τὴν στάση του θὰ ἀποκαλύπτονταν οἱ πραγματικοὶ αὐτουργοὶ «*ὄλων τῶν παλαιῶν καὶ νέων δυστηχημάτων*»), ποὺ δὲν ἦταν οἱ ἀποστάτες τῆς Ὑδρας καὶ τῶν Μεγάρων, ἀλλὰ οἱ ἀντιπρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ποὺ τοὺς μίσθωναν, τοὺς ἐρέθιζαν καὶ τοὺς καθοδηγοῦσαν¹⁰.

Στὸ ἴδιο γράμμα ἐπισημαίνει τὴν παράλειψη τῆς Γερουσίας ἢ ὁποία δὲν φρόντισε, ἀπευθυνόμενη στὸν Λουδοβίκο τῆς Βαυαρίας, νὰ θίξει τὸ ζήτημα τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος τοῦ Ὁθωνα. Ἡ ἀναφορὰ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἐπιβεβαιώνει τὴν ἐμμονὴ τῶν καποδιστριακῶν στὴν ὀρθόδοξη πί-

7. Ἐπιστολὴ τοῦ Αὐγουστίνου ἀπὸ τὴν Πετρούπολη μὲ ἡμερομηνία 22 Φεβρουαρίου 1833 πρὸς τὸν γερουσιαστὴ Δημ. Περρούκα στὸ Ναύπλιο. Ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται στις σελ. 109-110.

8. *Le moniteur Grec*, ἀρ. 1 (9/21 Ἰουλίου 1832)2.

9. Σὲ ἐπιστολὴ τοῦ Dawkins πρὸς τὸν Palmerston τῆς 4/16 Ἀπριλίου 1832 ἐκτίθενται οἱ ἐνέργειες τῶν ἀντιπρέσβων, οἱ ἐπαφῆς καὶ οἱ προτάσεις τους πρὸς τὸν Αὐγουστίνου, καὶ ἐμφανίζεται αὐτὸς νὰ προτείνει τὰ μέλη τῆς Δ.Ε. ποὺ θὰ τὸν διαδεχθεῖ. Βλ. Ἐπιτομαὶ ἐγγράφων τοῦ Βρετανικοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Γενικὴ Ἀλληλογραφία - Ἑλλάς (*Foreign Office 32*), τ. Α₁, Α₂. F.O. 32, φάκελοι 1-34, 1827-1832 συνταχθεῖσαι ὑπὸ Ἑλ. Πρεβελάκη καὶ Φιλ. Γλύτση, ἐκδ. Ἀκαδημία Ἀθηνῶν-Κέντρον Ἑρεῦνης τῆς Ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, σειρά: Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἀρ. 9, Ἀθῆνα 1975, ἐπιτομὴς 29/16. Ἀντίθετα στὰ πρακτικὰ τῆς Γερουσίας φαίνεται ὅτι τὰ ὀνόματα τῆς Δ.Ε. προτάθηκαν ἀπὸ τοὺς ἀντιπρέσβεις. Βλ. Γ.Δ. Δημακόπουλος, «Αἱ κυβερνητικαὶ ἀρχαὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας 1827 - 1832», *Ἐρανιστής* 4 (1966) 144, ὑπ. 15.

10. Ἐπιστολὴ Αὐγουστίνου πρὸς Δ. Περρούκα, ὁ.π., σ. 109.

στη, πού ἀποτελοῦσε ἓνα ἀπὸ τὰ βασικά συστατικά τῆς ἰδεολογίας τοῦ κόμματός τους. Ὁ Αὐγουστίνος χαρακτηρίζει τὴν παράλειψη ἀδικαιολόγητη, δεδομένου ὅτι, λίγο πρὶν, ἡ Γερουσία ἦταν ἐκείνη πού εἶχε θέσει στὸ Λεοπόλδο τὸ ζήτημα¹¹. Θεωρεῖ ἀκόμα ὅτι ἡ ἔλλειψη αὐτῆ δυνατὸν νὰ προκαλέσει (*ὄχι μικρὰς ταραχὰς καὶ ἐνοχλήσεις*). Πραγματικά τὸ θέμα τῆς θρησκείας δημιούργησε προβλήματα πού προκλήθηκαν ἀπὸ τὴν ἀσάφεια τῆς συνθήκης ἐκλογῆς τοῦ Ὕθωνα, ἡ ὁποία δὲν καθόριζε τὴν ὑποχρέωση τοῦ μελλοντικοῦ ἡγεμόνα νὰ ἀσπασθεῖ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ δὲν ἀπέκλειε ἀπὸ τὸ δικαίωμα διαδοχῆς ἓνα μὴ ὀρθόδοξο ἄτομο¹². Οἱ πρῶτες ἀνησυχίες ἐκδηλώθηκαν μετὰ τὸ διάγγελμα τοῦ Ὕθωνα στὸ ὁποῖο δήλωνε ὅτι: *«Ἀναβαίνων εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος, δίδω τὴν πάνδημον διαβεβαίωση τοῦ νὰ προστατεύω τὴν θρησκείαν σας...»*¹³. Ὁ Ἄνδρ. Μουστοξυδῆς, γνωστὸς καποδιστριακός, σὲ γράμμα τοῦ τῆς 7/19 Φεβρουαρίου 1833¹⁴ ἀπὸ τὴν Κέρκυρα στὸν Ἄνδρ. Παπαδόπουλο - Βρεττό σχολιάζοντας τὸ διάγγελμα παρατηρεῖ: *«Εἶναι Γερμανικώτατο μολυβένιο. Ἐγὼ δὲν θὰ μιλῶσα γὰρ θρησκεία, γιατί ἔτσι θὰ ξεκαθάριζα πὼς ὑπάρχει πρόθεση νὰ ξεχωριστεῖ ἡ θρησκεία τοῦ βασιλιᾶ ἀπὸ τὴ θρησκεία τοῦ Ἔθνους»*.

Ἡ ἐπικοινωνία ὅμως τῶν ἀδελφῶν Καποδίστρια μὲ τοὺς ὁμοϊδεάτες τους στὴν Ἑλλάδα, ἀποβλέπει καὶ σὲ κάτι συγκεκριμένο: τὴν ἀποκατάσταση τῆς μνήμης τοῦ ἀδελφοῦ τους καὶ τὴν ἄμεσα συνοφασμένη μ' αὐτὴν ἀναγνώριση τῶν χρηματικῶν βοηθημάτων πού αὐτὸς δάνεισε στὴν Ἑλλάδα. Ἐξουσιοδοτοῦν τοὺς Δημ. Περρούκα καὶ Γ.Μ. Ἀντωνόπουλο¹⁵, νὰ διεκδικήσουν γιὰ λογαριασμό τους, σὰν κληρονόμων τοῦ ἀδελφοῦ τους

11. Στὸ ὑπόμνημα τῆς 10/22 Ἀπρ. 1830 ἀναφερόταν: *«Πόσα δάκρυα ἤθελε χύσει τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος, ἂν ἡ θρησκεία του, εἰς τὴν ὁποίαν χρωστεῖ τὴν πολιτικὴν ὑπαρξίν του, τὰ ὀλίγα φῶτα του, τὴν γλώσσαν τῶν προγόνων του, τὸ συνήμονε καὶ διὰ θεῶν δεσμῶν μετὰ τῆς Α.Β.Υ. Πόσον ἡ ἀφοσίωσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἤθελεν αὐξηθεῖ, ἂν ἔβλεπε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ οὐρανοῦ πατρός του ἐπίγειον πατέρα τὸν προσφέροντα τὴν ἰδίαν λατρείαν*; Βλ. Ἄλ. Σούτσος, *Συλλογὴ τῶν εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν καὶ Δημόσιον Δίκαιον τῆς Ἑλλάδος ἀναγομένων ἐπισήμων ἐγγράφων*, Ἀθήνα 1858, σ. 172.

12. John A. Petropoulos, *Politics and Statecraft in the Kingdom of Greece, 1833-43*, Princeton 1968, σ. 147. Τὸ ζήτημα λύθηκε ὀριστικά μὲ τὸ ἄρθρο 40 τοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος τῆς 18ης Μαρτίου 1844, τὸ ὁποῖο ὄριζε ὅτι *«πᾶς διάδοχος τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου ἀπαιτεῖται νὰ προσβεύῃ τὴν θρησκείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας»*. Βλ. Α. Σβάλος, *Τὰ Ἑλληνικὰ Συντάγματα 1822 - 1952*, Ἀθήνα «Στοχαστής» 1972, σ. 116.

13. *Ἐθνικὴ*, ἔτ. Β', ἀρ. 5 (1 Φεβρουαρίου 1833) 19.

14. Γ.Π. Στεριώτης, «Ἀλληλογραφία τοῦ Ἰππότη Ἄνδρέα Μουστοξυδῆ μετὰ τὸ φίλο του Α. Παπαδόπουλο - Βρεττό», *Δελτίο Ἀναγνωστικῆς Ἐταιρίας Κερκίρας*, 10 (1973) 117.

15. Ἐπιστολὴ τοῦ Βιάρου Καποδίστρια μὲ ἡμερομηνία 24 Ἀπριλίου 1833 πρὸς «φίλους». Πρόκειται γιὰ τοὺς Γ.Μ. Ἀντωνόπουλο καὶ Δημ. Περρούκα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Γεώργιου Καποδίστρια τῆς 18/30 Σεπτεμβρίου 1833.

Ἰωάννη, «τὰ ὅσα τὸ Ἔθνος τοὺς χρεωστεῖ»¹⁶ Ἡ ἀναγνώριση τοῦ χρέους στὸ ἀκέραιο εἶναι ζήτημα τιμῆς γιὰ τὴν οἰκογένειά τους. Τὴν διεκδικήσῃ τους στηρίζουν στὴν ἀπόφαση τῆς Ε΄ Ἐθνοσυνελεύσεως ἢ ὁποῖα ἀναγνώρισε «τὰ ὀφειλόμενα εἰς τὸν ἀοίδιμον Κυβερνήτην *I. Καποδίστριαν* δι' ὅσα ἐξ ἀρχῆς ἐδαπάνησε ἐξ ἰδίων εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους..., ὡς χρέος ἐθνικὸν... πρὸς τοὺς ἔχοντας κληρονομικὰ δίκαια ἐπὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ»¹⁷. Ὁ Βιάρος Καποδίστριας σὲ γράμμα του πρὸς τοὺς «ἐπιτρόπους» τῆς οἰκογένειας Καποδίστρια¹⁸ ὑπενθυμίζει τὶς ἐνέργειες ποὺ προηγήθηκαν καὶ οἱ ὁποῖες καθιστοῦν τὸ χρέος ἀδιάβλητο. Ἐπισημαίνει τὶς οικονομικὲς θυσίες τοῦ Κυβερνήτη, τὶς ὁποῖες φρόντισε νὰ καταγράψει ἀναλυτικὰ ὁ Γ. Σταύρου. Πρὸς αὐτὸν ἀπευθυνόμενος ὁ Βιάρος, ὅταν ἀκόμη ὁ Αὐγουστίνος βρισκόταν στὸ Ναῦπλιο (πρὶν δηλ. τὸ Μάρτιο τοῦ 1832), εἶχε συστήσει (νὰ προσέξῃ εἰς τὴν ἐκκάθαρσιν τοῦ χρέους, νὰ μὴ γίνῃ χάρις εἰς τὸ παραμικρὸν, καὶ μὲ ἀκρίβειαν ἐντελῆ νὰ ἐξεταχθῇ τὸ πᾶν, διότι οὔτε οἰκειὸν εἶναι εἰς τὴν ὑπόληψιν τοῦ θυσιασθέντος, οὔτε ἀρμόζον μὲ τὴν συνείδησιν τῶν ζώντων Καποδίστρια, οὔτε ἡ χάρις, οὔτε ἡ συγκατάβασις εἰς τοιοῦτον πρᾶγμα).

Οἱ ἀδελφοὶ Καποδίστρια γνωρίζοντας ἐκ τῶν προτέρων τὶς δυσκολίες ποὺ θὰ ἀντιμετώπιζαν στὴ λύση τῶν οἰκονομικῶν τους διεκδικήσεων, ἐπέζητησαν τὴν παρέμβαση τοῦ Ρώσου ἀντιπρέσβη Κατακάζη καὶ ἤλπιζαν στὴν προστασία ποὺ ἀπὸ τὴν ἰδιότητά του μποροῦσε νὰ τοὺς δώσει γιὰ νὰ πετύχουν τὴν ἱκανοποίηση τοῦ αἰτήματός τους. Σ' αὐτὴ τὴν βεβαιότητα γιὰ ὑποστήριξη ὀφείλεται ἡ προτροπὴ τους πρὸς τοὺς Δημ. Περρούκα καὶ Γ. Μ. Ἀντωνόπουλο νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὸν Ρῶσο ἀντιπρέσβη.¹⁹

Ἀντίθετα τώρα ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Καποδίστρια, ἡ Γερουσία ποὺ βρισκόταν ἐπὶ τόπου καὶ ἔδινε ἀγώνα ἐπιβίωσης ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ ἐλιχθεῖ καὶ νὰ ἐκμεταλλευθεῖ μὲ εὐκαμψία ὅλες τὶς ἀδυναμίες τῶν ἀντιπάλων της. Ἡ συμποκνωμένη καταγραφὴ τῆς δράσης της στὴν Ἐκθεσὴ της πρὸς τὸν Ὅθωνα καὶ τὴν Ἀντιβασιλεία²⁰ εἶναι διαφωτιστικὴ. Παραδέχεται ἔμμεσα τὴν ἀνικανότητα τοῦ Αὐγουστίνου νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν κρίση τοῦ Μαρτίου 1832 ὅταν γράφει ὅτι «κατὰ δυστυχίαν ὁ νεωρόδης βραχίων τοῦ *I. Καποδίστρια* ἐξέλειπε, καὶ ἡ κρίσιμος θέσις τῶν πραγμάτων τῆς πα-

16. Ἐπιστολὴ Βιάρου Καποδίστρια πρὸς «φίλους», ὁ π., σ.115.

17. Τὸ χρέος τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους πρὸς τὸν *I. Καποδίστρια* ἀναγνώρισε ἡ Ε΄ Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις μὲ τὸ *ΙΖ'* ψήφισμα τῆς 16 Φεβρουαρίου 1832. Βλ. *Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος*, ἔτ. Ζ', ἀρ. 19 (9 Μαρτίου 1832) 110 - 111. Πρβλ. Fr. Thiersch, ὁ π., σ. 112.

18. Ἐπιστολὴ Βιάρου Καποδίστρια πρὸς «φίλους», ὁ π., σ. 115-116.

19. Ἐπιστολὴ Βιάρου Καποδίστρια πρὸς «φίλους», ὁ π., σ. 115.

20. «Ἐκθεσις τῆς Γερουσίας πρὸς τὸν Ὅθωνα καὶ τὴν Ἀντιβασιλεία περὶ τῶν συμβάντων 1828 - 1833», σ. 101-106 στὸ ἐξῆς θὰ ἀναφέρεται ὡς «Ἐκθεσις».

τριδος απαιτούσε δυνατήν χειρα διὰ νὰ κρατήσῃ εὐσθενῶς τοῦ ἤδη κλυδωνιζομένου Ἑλληνικοῦ σκάφους τὸ τῆδε κακεῖσε κλονιζόμενον πηδάλιον»²¹. Δὲν ἀντιδικεῖ μὲ τοὺς ἀντιπρέσβεις τῶν δυτικῶν δυνάμεων ἀλλὰ ἀντίθετα ἐκμεταλλεύεται τὴ φοβία τοῦ Dawkins γιὰ τὴν αὐξηση τῆς γαλλικῆς ἐπιρροῆς καὶ πετυχαίνει τὴν ἀναγνώρισή της ἀπὸ τοὺς ἀντιπρέσβεις²². Ἔτσι ὅταν μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ Αὐγουστίνου ἡ Γερουσία διόρισε νέα πενταμελὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ, στὴν πλειοψηφία της φιλοκαποδιστριακὴ²³, χρησιμοποίησε τοὺς ἀντιπρέσβεις γιὰ νὰ νομιμοποιήσει τὴν πράξη τοῦ διορισμοῦ της. Οἱ «συνταγματικοὶ» ἀντέδρασαν καὶ στὴν προσπάθειά τους νὰ ἀξιοποιήσουν τὴν συντριβὴ τῶν καποδιστριακῶν ἀπὸ τὰ ρουμелиωτικὰ στρατεύματα (Μάρτιος 1832), πέτυχαν ἰσχυρὴ ἐκπροσώπηση στὴν νέα ἐπιταμελὴ Δ.Ε. ποὺ ἀναγκάστηκε νὰ διορίσει στὴ συνέχεια ἡ Γερουσία. Τὴν Δ.Ε. ἀποτελοῦσαν οἱ Κωλέττης, Κουντουριώτης, Ὑψηλάντης, Μπότσαρης, Ζαΐμης, Μεταξᾶς, Πλαπούτας, καὶ ἔργο της ἦταν ἡ σύγκληση Ἐθνικῆς Συνέλευσης γιὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ καταστατικοῦ χάρτη τῆς χώρας²⁴. Ἡ Γερουσία ἠττημένη καὶ παραγκωνισμένη περιγράφει στὴν Ἐκθεσὴ της τὴ διαδικασία σχηματισμοῦ τῆς ἐπιταμελοῦς Δ.Ε. ὡς ἐξῆς : «...ἡ πενταμελὴς αὕτη ἐπιτροπὴ ὄχι μόνον ἐτροπολογήθη διὰ τῆς βίας κατὰ τὸ προσωπικὸν καὶ τὸν ἀριθμὸν κατασταθεῖσα ἐπιταμελής, ἀλλ' ἀπέσπασε καὶ πολλὰ καθήκοντα ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Γερουσίας, μὲ βίαν ὀχλαγωγικοῦ κινήματος, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ περὶ συγκροτήσεως συνελεύσεως, τὴν ὁποίαν ἔσπευδον παντοιοτρόπως νὰ ἐπιταχύνωσι»²⁵. Πραγματικὰ ἡ Δ' κατὰ συνέχεια Ἐθνοσυνέλευση συγκλήθηκε καὶ ἄρχισε τὶς ἐργασίες της στὴν Πρόνοια στὶς 14 Ἰουλίου 1832. Λίγες ἡμέρες μετὰ τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν της ἡ πλειοψηφία τῶν συνταγματικῶν ψήφισε τὴν κατάργηση τῆς Γερουσίας μὲ τὸ Γ' ψήφισμα τῆς 27 Ἰουλίου 1832²⁶. Ἡ Γερουσία ὅμως, ὄχι μόνο δὲν ἀποδέχτηκε τὴν κατάργησή της ἀλλὰ κατάγγειλε τὴ Συνέλευση μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι «ἤθελε παραβῆ οὐσιωδῶς τὰ καθήκοντά της, ἐὰν παρέδιδε τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἐνεπιστεύθη εἰς ταύτην ἢ ὁμόφωνος θέλησις τοῦ Ἐθνους εἰς

21. «Ἐκθεσις...», ὅ.π., σ. 102.

22. Ὁ Dawkins στὶς 14/26 Αὐγ. 1832 ἀναφέρει στὸν Palmerston ὅτι οἱ συνάδελφοί του ἀντιπρέσβεις τῆς Γαλλίας Rouen καὶ τῆς Ρωσίας Rückman εἶχαν ἀναγκαστικὰ ἀποδεχθεῖ τὴ διατήρηση τῆς Γερουσίας γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ θέμα τῆς Δ.Ε. καὶ τῆς Συνελεύσεως. Βλ. F.O. 32/30/280, Ἐπιτομὲς 30/38.

23. *Le Moniteur Grec*, ἀρ. 1 (9/21 Ἰουλίου 1832)2.

24. Ψήφισμα 330/2 Ἀπριλίου 1832. Βλ. *Le Moniteur Grec*, ἀρ.1 (9/21 Ἰουλίου 1832)2.

25. «Ἐκθεσις», ὅ.π., σ.103. Ἡ πρώτη διακήρυξη τῆς ἐπιταμελοῦς Δ.Ε. μὲ ἡμερομηνία 7 Ἀπριλίου 1832 δημοσιεύθηκε στὴν Ἐθνικὴ, ἀρ. 1 (18 Ἀπριλίου 1832)1. Ἡ ἀλληλογραφία Δ.Ε. - Γερουσίας γιὰ τὸ θέμα τῆς Συνελεύσεως δημοσιεύεται στὴν Ἐθνικὴ, ἀρ. 42 (10 Σεπτεμβρίου 1832) 227 - 231.

26. Ἐθνικὴ, ἀρ. 30 (30 Ἰουλίου 1832) 162· καὶ Γ.Δ. Δημακόπουλος, ὅ.π., σ. 133.

τὴν ἐν Ἐργεῖ Συνέλευσιν τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου Ι. Καποδίστρια»²⁷. Σ' αὐτὴν τὴν ἐνέργεια ἡ Γερουσία εἶχε τὴν ὑποστήριξη τῶν ἀντιπρέσβων, οἱ ὅποιοι ἦταν ἀντίθετοι μὲ τὸ πρόγραμμα τῆς Συνέλευσης γιὰ πολιτικὰ κἄς μεταβολές. Ἡ Συνέλευση τελικὰ διαλύθηκε.

Λόγοι πολιτικῆς ἐπιβίωσης ὁδήγησαν τὴν Γερουσία στὴν ἐπιδέξια ἐκμετάλλευση τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Λουδοβίκου πρὸς αὐτὴν τῆς 10/22 Ἰουλίου 1832²⁸, γιὰ νὰ ἐμφανιστεῖ ὅτι ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὴ νέα ἀρχή. Στὴν ἐπιστολὴ τοῦ αὐτῆ ὁ Λουδοβίκος ἀνακοίνωνε τὴν ἐκλογή τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ ἔγραφε στοὺς γερουσιαστὲς «...περιβάλλετε τους μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὰ φῶτα σας». Ἡ Γερουσία πρόβαλε τὸ κείμενο ὡς ἔνδειξη ἀναγνώρισης τοῦ σώματος καὶ ἔμμεση πρόταση συνεργασίας καὶ τὸ δημοσίευσε. Ἐξάλλου τὸ δημοσιογραφικὸ τῆς ὄργανο, ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης²⁹, καταχώρισε τὴν ἀπάντηση τῆς Γερουσίας στὸ Λουδοβίκο στὴν ὁποία ἀναφέρεται ὅτι: «...οἱ ὑποφανόμενοι θέλει ἀφοσιωθοῦν ἐνθέρμως εἰς ὅ,τι ἤθελε κριθεῖ εὐλογον νὰ συντελέσωσι πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας εἰς τὴν πατρίδα των»³⁰.

Πλῆγμα γιὰ τὴ Γερουσία ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ὅτι τὴν ἴδια ἐποχὴ οἱ γερουσιαστὲς Ρ. Παλαμίδης, Φ. Κ. Μαῦρος³¹, Γ. Καραμάνος, Τ. Μαγγίνας, Ε. Ξένος, Γ. Δαρειώτης καὶ Α. Καλαμογάρτης δήλωσαν: «διακηρυττόμεθα ἀνεύθυνοι τῶν τοιούτων πράξεων καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῶν...», σὲ ἐπιστολὴ τους τῆς 14 Ἰουλίου 1832³². Αὐτοὶ μετεῖχαν, μὲ ἐξαίρεση τὸν Γ. Καραμάνο, στὶς ἐκλεγμένες ἐπιτροπὲς τῆς Δ' κατὰ συνέχεια Ἐθνικῆς Συνελεύσεως³³.

27. «Ἐκθεσις», ὁ.π., σ. 104 Στις 27 Ἰουλίου 1832 ὁ πρόεδρος τῆς Γερουσίας Δ. Τσαμαδὸς μὲ τὸ ὑπ' ἀρ. 362 ἔγγραφο ἀνακοίνωσε στοὺς ἀντιπρέσβεις ὅτι ἡ Γερουσία «σταθμίσασα τὰς περιστάσεις ἀποφάσισε νὰ διατηρήσει τὴν ἐξουσία» Βλ. F.O. 32/30/305, ἐπιτομὴ» 30/38ζ.

28. Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἀρ. 7 (28 Αὐγούστου 1832)28.

29. Ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν Α. Παπαδόπουλο - Βρεττό. Ἀπὸ τὸ 1 φύλλο (14 Μαΐου 1832) ὡς τὸ 17 (5 Νοεμβρίου 1832) στὸ Ναύπλιο, ἐνῶ τὸ φύλλο 18-19 (18 Νοεμβρίου 1832) τυπώθηκε στὸ Ἄστρος καὶ ἀπὸ τὸ 20 (1 Δεκ. 1832) ὡς τὸ 27 (9 Ἰανουαρίου 1833) ἐκδιδόταν στὶς Σπέτσες. Βλ. ἀνατύπωση Γ.Δ. Δημακόπουλος, Ἐφημερίδες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης», Ἀθήνα 1972, σ. III - X.

30. Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἀρ. 8 (3 Σεπτ. 1832) 29. Οἱ ἐνέργειες τῆς Γερουσίας δὲν ἀφῆνον ἀδιάφορος τοὺς «συνταγματικούς». Ἔτσι οἱ προσκειμένους σ' αὐτοὺς ἐφημερίδες Ἀθηνᾶ καὶ Ἐθνικὴ δὲν δημοσιεύουν τὴν ἀλληλογραφία Λουδοβίκου - Γερουσίας.

31. Στις 14 Μαΐου 1832 ἔστειλε τὴν παραίτησή του ἀπὸ τὴν Ὑδρα. Βλ. Ἐθνικὴ, ἀρ. 10 (21 Μαΐου 1832) 58.

32. Ἐθνικὴ, ἀρ. 42 (10 Σεπτ. 1832) 231.

33. Ἐθνικὴ, ἀρ. 33 - 34 (13 Αὐγ. 1832) 177 - 178. Πρβλ. Γ.Π. Νάκος, Τὸ πολιτικὸν καθεστῶς τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Ὀθωνος μέχρι τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 78, ὑπ. 50.

Ἡ θέση τῆς Γερουσίας ἐπιδεινώθηκε τοὺς ἐπόμενους μῆνες. Ὁ θάνατος τοῦ Δ. Ὑψηλάντη (5 Αὐγούστου)³⁴, ἡ συμμετοχὴ τῶν Δ. Πλαπούτα καὶ Κ. Μπότσαρη στὴν τριμελῆ ἐπιτροπὴ ποὺ στάλθηκε στὴ Βαυαρία³⁵ καὶ ἡ ἀναχώρηση τοῦ Γ. Κουντουριώτη στὴν Ὑδρα (9 Σεπτ. 1832)³⁶ ἀλλοίωσαν τὴ σύνθεση τῆς ἑπταμελοῦς Δ.Ε. Τὰ τρία ἀπὸ τὰ ἑπτὰ μέλη ποὺ ἀπομείναν στὸ Ναῦπλιο, Α. Ζαΐμης, Α. Μεταξᾶς καὶ ὁ Ι. Κωλέττης, δὲν εἶχαν τυπικὰ ἐξουσιοδότηση νὰ παίρνουν ἀποφάσεις. Οἱ δύο ἀπὸ τοὺς τρεῖς (Ζαΐμης, Μεταξᾶς) παρέπεμψαν τὴ λύση τοῦ ἀδιεξόδου στὴ Γερουσία, στὸ φορέα ποὺ εἶχε διορίσει τὴν ἑπταμελῆ Δ.Ε. Ἡ Γερουσία μὲ τὸ ψήφισμα 337³⁷ ἐξουσιοδότησε τὰ ἐναπομείναντα τρία μέλη νὰ παίρνουν ἀποφάσεις. Ἡ τοιχοκόλληση τοῦ ψηφίσματος, στὸ ὁποῖο ἀντιδρούσαν οἱ «συναγματικοί», ἔδωσε ἀφορμὴ σὲ συμπλοκὲς στὶς ὁποῖες ἀναμίχθηκαν καὶ οἱ Γάλλοι³⁸. Ἀκολούθησαν οἱ συλλήψεις τοῦ προέδρου τῆς Γερουσίας Δ. Τσαμαδοῦ καὶ τοῦ ἐκδότη τῆς ἐφημερίδας στὸ τυπογραφεῖο τῆς ὁποίας τυπώθηκε τὸ ψήφισμα, Γ. Ράλλη³⁹. Ἡ Γερουσία τότε, χαρακτηρίζοντας τὴν γαλλικὴ παρέμβαση ὡς κίνημα «ἀσθαίρετον» καὶ «ὑβριστικόν» διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ ὡς «συστηματικὴν καταδρομὴν», ποὺ ἀπέβλεπε στὴ διάλυσή της, ἀποφάσισε νὰ μετεφερθεῖ μετὰ ἀπὸ ἓνα σταθμὸ στὸ Ἄστρος στὴν «φιλόνομον καὶ φιλήσυχον νῆσον τῶν Πετσῶν».⁴⁰

Βασικὸς στόχος τῆς Γερουσίας, ὅπως καὶ τῶν ἀντιπάλων της, παρέμενε ἡ διατήρηση ἐκείνης τῆς ἐξουσίας ποὺ θὰ ἐπέτρεπε τὴ διεκδίκηση τῆς εὐνοίας ἀπὸ τὴν ἀναμενόμενη Ἀντιβασιλεία. Ἦταν βασικὸ νὰ ἐπηρεάσει αὐτὴ καὶ ὄχι ἄλλοι παράγοντες τὴν Ἀντιβασιλεία στὴν ἐκτίμηση τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων. Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης ἀντιδρᾷ κατὰ τῆς

34. Ἐθνική, ἀρ. 32 (6 Αὐγ. 1832) 174. Νεκρολογία δημοσιεύθηκε στὴν ἴδια ἐφημερίδα, ἀρ. 33 - 34 (13 Αὐγ. 1832) 178 - 181.

35. Ἐθνική, ἀρ. 41 (7 Σεπτ. 1832) 221.

36. Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἀρ. 13 (15 Ὀκτωβρίου 1832) 52.

37. Τὸ ψήφισμα δημοσιεύθηκε στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 20 (1 Δεκ. 1832) 78-79 μὲ τὴ δήλωσή του «...αὐτὸ τὸ ψήφισμα δὲν ἐδημοσιεύθη ποτὲ διὰ τοῦ τύπου». Ὅμως λίγους μῆνες πρὶν ἢ Ἐθνική, ἀρ. 42 (10 Σεπτ. 1832) 227 εἶχε δημοσιεύσει «ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 337 τῆς 7 Ἀπριλίου 1832 ψηφίσματος τῆς Γερουσίας...».

38. Βλ. Κασομούλης, ὁ.π., σ. 590 - 596.

39. Ἡ διαμαρτυρία τοῦ Γ. Ράλλη πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις μὲ ἡμερομηνία 23 Σεπτ. 1832 δημοσιεύτηκε στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 21 (5 Δεκ. 1832) 82 - 83.

40. «Ἐκθεσις...», ὁ.π., σ. 106, Ἑλληνικὸς Καθρέπτης ἀρ. 20 (1 Δεκ. 1832) 77, Ἐθνική, ἀρ. 58 (7 Δεκ. 1832) 299 - 300. Πρβλ. Maurer, ὁ.π., σ. 311 καὶ Κασομούλης. ὁ.π., σ. 608.

Ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ ἀποστολὴ τῆς ἐπιτομῆς τῆς ἐφημερίδας τῆς 29 Νοεμβρίου 1832⁴² ἀνυπόγραφος ἐκθέσεως ἀπὸ τὸ Μόναχο μὲ τίτλο «...περὶ τῆς μελλούσης κυβερνήσεως τοῦ πρίγκιπος Ὁθωνος». Τὸ ἄρθρο ἀναφερόταν στὶς προθέσεις τοῦ Ὁθωνα νὰ μὴν παραχωρήσει σύνταγμα μετὰ ἀπὸ εἰσήγηση τοῦ προσκείμενου στὸ καποδιστριακὸ κόμμα Βουαροῦ στρατηγοῦ K. Heideck⁴³. Παράλληλα ἐμφανίζονταν ὁ φίλος τῶν «συνταγματικῶν» Fr. Thiersch⁴⁴ νὰ δίνει ἐντελῶς διαφορετικὲς πληροφορίες ἀπὸ αὐτὲς τοῦ Heideck. Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης δημοσίευσε γράμμα τοῦ Ἄνδρ. Παπαδόπουλου⁴⁵, στὸ ὁποῖο εὐφημα μνημονεύονταν οἱ ὑπηρεσίες τοῦ Βουαροῦ στρατηγοῦ πρὸς τὸ ἔθνος καὶ στηλιτευόταν ὁ Thiersch γιὰ τὴν ἀνάμιξή του στὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προσπάθεια ἐνοχοποίησης τῶν καποδιστριακῶν, ἄλλος στόχος τοῦ ἀρθροῦ τῆς Ἀθηῶν ἦταν προφανῶς ἡ ἀναζωπύρωση τοῦ θέματος τοῦ συντάγματος ποὺ ἡ Δ' κατὰ συνέχεια Ἐθνικὴ

41. Ἡ Ἀθηῶν ἦταν ἡ ἐφημερίδα τῆς φιλελεύθερης ἀντιπολίτευσης. Πρῶ οὐβήκε στὰ Μέγαρα ἀπὸ 13 Φεβρουαρίου 1832 ὡς 18 Μαρτίου 1833. Ἀπὸ 23 Μαρτίου 1833 ὡς 14 Σεπτεμβρίου 1833 στὸ Ναύπλιο καὶ ἀπὸ 30 Μαΐου 1834 ὡς 4 Ἰουλίου 1864 στὴν Ἀθήνα μὲ ἐκδότη τὸν Ἐμμ. Ἀντωνιάδη. Βλ. Σοφίας Ἀντωνιάδη, «Ἡ ἐφημερίδα Ἀθηῶν καὶ ὁ Ὁθων ὡς τὸ 1843», *Δ.Ι.Ε.Ε.* 19 (1967 - 70) 77 - 95.

42. Ἀθηῶν, ἀρ. 72 (29 Νοεμβρίου 1832) 286 - 287.

43. Σ' αὐτὸν ἀποδίδεται ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν Ἑλλήνων «ὡς λαοῦ ἀγρίου, ἀναξίου νὰ κυβερνηθῇ μὲ συνταγματικὴν κυβέρνησιν, καὶ ἔχοντος χρεῖαν νὰ κυβερνᾶται μαστιγούμενος ἀπὸ κυβέρνησιν ἀριστον στρατιωτικὴν...» Ὁ Α. Παπαδόπουλος σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς δημοσιεύτηκε στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη ἀρ. 22 (13 Δεκ. 1832) 87 - 88 ἀναφέρει ὅτι ὁ Ι. Καποδίστριας διόρισε τὸν Heideck, ἀρχηγὸ τῶν τακτικῶν στρατευμάτων, φρούραρχο τῶν κατὰ τὴν Ἀργολίδα καὶ Κορινθία φρουριῶν. Τὸν ἐπιφόρτισε ἀκόμη καὶ μὲ τὴν διεύθυνσιν «ἄλων τῶν κατὰ τὴν Ἀργολίδα οἰκονομικῶν». Τὴν εὐγνωμοσύνη τους πρὸς τὸν Heideck ἐκφράσανε οἱ πληρεξούσιοι τῆς Δ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τοῦ 1829 στὴν Ζ' συνεδρίαση τῆς 19 Ἰουλίου. Βλ. Α.Ζ. Μάμουκα, *Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος ἦτοι συλλογὴ τῶν περὶ τὴν ἀναγενομένην Ἑλλάδα συνταχθέντων πολιτευμάτων, νόμων καὶ ἄλλων ἐπισημῶν πράξεων ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1832*, τ. ΙΑ', Ἀθήνα 1852, σ. 41 - 42. Γιὰ εἰς σχέσεις τοῦ Heideck μὲ τὸ ρωσικὸ κόμμα Βλ. J. Petropulos, ὁ.π., σ. 156.

44. Πληροφοριοδότης τοῦ βασιλιᾶ τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου ἦταν καὶ ὁ Thiersch ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ βιβλίον του. Βλ. ἐπίσης Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἀρ. 1 (14 Μαΐου 1832) 3 - 4 καὶ ἀρ. 22 (13 Δεκ. 1832) 87 - 88· ἐπιστολὴ Dawkins πρὸς Palmerston τῆς 29 Σεπτ./11 Ὀκτ. 1831 (F.O. 32/23/56, Ἐπιτομὲς 23/8) καὶ ἐπιστολὴ τοῦ ὑπουργοῦ ἐξωτερικῶν τῆς Βαυαρίας De Gise πρὸς τὸν Erskine (F.O. 286/25/342, Ἐπιτομὲς 27/40β). Εἶναι χαρακτηριστικὸ τῶν σχέσεών του μὲ τοὺς «συνταγματικούς» ὅτι στὶς 29 Ἰουλίου 1832 οἱ πληρεξούσιοι στὴν Πρόνοια ἐκφράζουν τὴν εὐγνωμοσύνη τους πρὸς τὸν Thiersch. Βλ. Ἐθνικὴ ἀρ. 31 (3 Αὐγ. 1832) 166.

45. Πληρεξούσιος Π. Πατρῶν στὴν Ε' Ἐθνικὴ Συνέλευση καὶ μέλος τῆς ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας ἐπιτροπῆς. Βλ. *Γενικὴ Ἐφημερίς*, ἔτ. Ζ' ἀρ. 3 (13 Ἰανουαρίου, 1832) 13 καὶ ἀρ. 6 (23 Ἰανουαρίου 1832) 28, ἀντίστοιχα.

Συνέλευση με τὴ διάλυσή της ἄφησε ἡμιτελές. Ἡ ἀνησυχία τῶν καποδιστριακῶν ἀποτυπώνεται ἐπίσης καὶ στὸ γράμμα ποὺ ἔστειλε ὁ Δημ. Περρούκας στὶς 15/27 Δεκ. 1832 ἀπὸ τὶς Σπέτσες στὸν Αὐγουστίνο⁴⁶ ἐνημερώνοντάς τον καὶ γιὰ τὶς συγκεκριμένες ἐνέργειες τῆς Γερουσίας στὸ ἐπίμαχο ἄρθρο.

Στὴν Ἐκθεσὴ τῆς ἡ Γερουσία προσπαθοῦσε ἐπίσης νὰ δικαιώσῃ τὴν ἐνοπλὴ ἀντίσταση τῶν ἀγωνιστῶν Θ. Κολοκοτρώνη, Τζαβέλλα κ.ἄ. στὴ Δ.Ε. Τὸν Μάιο τοῦ 1832 ὁ Τζαβέλλας ἀρνήθηκε νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριο τῶν Πατρῶν στοὺς Γάλλους μετὰ τὴ δικαιολογία ὅτι δὲν ἀναγνώριζε τὴν κυβέρνηση τοῦ Ναυπλίου⁴⁷. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ ἴδιου ἔτους οἱ Θ. Κολοκοτρώνης, Ν. Μπότζαρης, Ν. Κριεζώτης, Χατζηχρῖστος, Κ. Τζαβέλλας, Ι. Στράτος καὶ Δ. Τσόκρης συνέστησαν «στρατιωτικὴ ἐπιτροπὴ», στὴν προκήρυξη τῆς ὁποίας δήλωναν: α) τὴν ἀρνήσή τους νὰ δεχθοῦν τὸν Ι. Κωλέττη, β) τὴν πεποίθησή τους ὅτι ἡ Δ' κατὰ συνέχεια Ἐθνικὴ Συνέλευση ἀποσκοπεῖ στὴν ἐπικύρωση τῆς βίας καὶ τῆς ἀδικίας καὶ γ) τὴν ἀπαίτησή τους ἡ Γερουσία νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐξουσία μετὰ τὴν ὁποία τὸ ἔθνος τὴν περιέβαλε⁴⁸. Ἡ ἀδυναμία τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας νὰ ἐπιβληθεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ χῶρο τοῦ Ναυπλίου, ἐπέτρεψε στοὺς ἀγωνιστὲς ποὺ πρόσκεινταν στὸ καποδιστριακὸ κόμμα νὰ ἀσκήσουν τὴν ἐπιρροή ποὺ τοὺς ἔδινε ἡ φήμη τους ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 στὶς ἐπαρχίες προσπαθώντας νὰ ἐπηρεάσουν τὴν πορεία τῶν πολιτικῶν ἐξελίξεων. Ὁ κύριος, τέλος, στόχος τῆς Ἐκθεσῆς τῆς Γερουσίας ποὺ δημοσιεύεται παρακάτω ἦταν νὰ δείξει ὅτι στὶς κρίσιμες στιγμὲς τοῦ ἐμφυλίου πολέμου αὐτὴ ἦταν ὁ μόνος φορέας ποὺ ἐξέφραζε τοὺς πόθους ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγωνία τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων, καὶ ὅτι αὐτὴ κυρίως ἀγωνίζοταν γιὰ τὴ διατήρηση τῆς τάξης.

46. Ἐπιστολὴ Δημ. Περρούκα ἀπὸ Σπέτσες μετὰ ἡμερομηνία 15/27 Δεκ. 1832 πρὸς τὸν Αὐγουστίνο. Ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται στὶς σ. 107-108. Στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Κερκύρας στὸ φακ. 87 ποὺ βρίσκεται τὸ γράμμα τοῦ Δημ. Περρούκα (ἀρ.13), τὰ ἀντίγραφα τῶν ἀρθρῶν τῶν ἐφημερίδων Ἀθηναῖα καὶ Ἐθνικὴ ἔχουν ἄλλο ἀριθμὸ ταξινομήσεως (ἀρ. 11α) παρόλο ποὺ ἐπισυνάπτονται στὸ ἴδιο γράμμα.

47. Στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 2 (20 Μαΐου 1832) 5 - 6, δημοσιεύθηκε ἡ εἶδηση γιὰ τὴ σύσταση ἐπιτροπῆς ἀπὸ τοὺς Ι. Τζαβέλλα, Τριαντάφυλλο Λαζαρίδη καὶ Α. Τζαννῆ. Στὸ ἀμέσως ἐπόμενο φύλλο ἀρ. 3 (27 Μαΐου 1832) 10 - 11 δημοσιεύθηκε ἡ «Διαμαρτυρησις τῆς φρουρᾶς Πατρῶν» τὴν ὁποία ὑπέγραφε ὁ Κίτσος Τζαβέλλας. Στὶς 31 Μαΐου/12 Ἰουνίου οἱ πρόξενοι Πατρῶν κοινοποίησαν στὸν Κ. Τζαβέλλα τὴν ἀπόφαση τῶν ἀντιπρέσβων ὅτι δὲν θὰ ἐπενέβαιναν, τὸν καθιστοῦσαν ὁμως υπεύθυνον γιὰ ὁ,τιδήποτε ἤθελε συμβεῖ ἐκεῖ. Βλ. F.O. 32/30/163, Ἐπιτομὲς 30/20β καὶ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἀρ. 5 (9 Ἰουν. 1832) 18 - 19.

48. Ἡ προκήρυξη δημοσιεύθηκε στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 13 (15 Ὀκτωβρίου 1832) 51 - 52, καὶ στὴ συνέχεια κοινοποιήθηκε στοὺς Ἀντιπρέσβεις. Βλ. F.O. 32/30/176, Ἐπιτομὲς 30/20ε. Πρβλ. Thiersch, ὅ.π., σ. 194 - 195.

Μὲ βάση τὰ στοιχεῖα ποὺ μᾶς δίνουν: ἡ Ἐκθεση τῆς Γερουσίας, ἡ ἀλληλογραφία τῶν ἀδελφῶν Καποδίστρια καὶ οἱ μαρτυρίες ἀγωνιστῶν ποὺ πρόσκεινταν στὸ καποδιστριακὸ κόμμα, διαπιστώνουμε σ' ὅλα τὰ συστατικά μέρη τοῦ κόμματος αὐτοῦ μιὰ κοινότητα ἀπόψεων στὰ ἐξῆς κυρίως σημεῖα :

α) προσήλωση στὴ μὴ ἡμῆ τοῦ Ι. Καποδίστρια καὶ συνέχιση τῶν ἐπαφῶν μὲ τὴν οἰκογένειά του καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ Αὐγουστίνου⁴⁹.

β) κατάφαση στὴν ἀναγκαιότητα τῆς βασιλείας μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1832⁵⁰, καὶ παράλληλα προσπάθεια διατήρησης τῆς ἐξουσίας μέχρι τὴν ἐγκατάσταση τῆς νέας ἀρχῆς μὲ σκοπὸ τὴ συμμετοχὴ τους στὸ διοικητικὸ μηχανισμό καὶ τὴν ἀπομόνωση τῶν ἀντιπάλων τους. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ δὲν χαρακτηρίζουν μόνο τοὺς καποδιστριακοὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀντιπάλους τους.

γ) ἡ πεποίθηση ὅτι τὴν εὐθύνη γιὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τὴν ἔχουν κυρίως οἱ Φαναριῶτες, κάποιοι ἄλλοι «ἀπάτριδες» καὶ μερικοὶ «τυχοδιῶκτες»⁵¹.

δ) ἡ στενὴ σχέση μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ρωσίας καὶ ἡ πίστη στὴ βοήθειά της⁵².

ε) ἡ προσήλωση στὴν ὀρθοδοξία.

Μὲ ἄξονα τὰ κοινὰ ἰδεολογικὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ ἐπισημάνθηκαν καὶ μὲ στόχο τὴν ἐπιβίωσή τους, τὰ ἄτομα καὶ οἱ πολιτικὲς ἢ κοινωνικὲς ὁμάδες ποὺ στεγαζόνταν κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ καποδιστριακοῦ κόμματος συνέχισαν τὸν ἀγῶνα τους ὁ ὁποῖος κορυφώθηκε μετὰ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Ὁθῶνα καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας στὸ Ναύπλιο. Ἀλλὰ τὶς νέες πολιτικὲς ἐξελίξεις καθόρισε ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀντιβασιλείας γιὰ τὴ διάλυση τῶν κομμάτων, στίς δραστηριότητες τῶν ὁποίων ἀπέδιδε τὶς δυστυχίες τοῦ ἔθνους. Ὁ G.L. Maurer σημειώνει τὴ διαπίστωσή του ὅτι ἡ «Ἑλλάδα εἶχε χωριστεῖ σὲ κόμματα ποὺ ἀλληλομισούνταν μὲ φανατισμό»⁵³. Στενὰ συνυφασμένη

49. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα στὸ παράρτημα ἔγγραφο βλ. ἐπιστολὲς πρὸς Αὐγουστίνου τῶν: Α. Παπαδόπουλου - Βρεττοῦ (Ι.Α.Κ., φ. 87, ἀρ. 19 τῆς 15 Ἰουν. 1833 ἀπὸ Ναύπλιο καὶ ἀρ. 16 τῆς 4 Σεπτ. 1832), Νικ. Σηπλιάδη (Ι.Α.Κ. φ. 87, ἀρ. 14) καὶ Βαλιάνου (Ι.Α.Κ., φ. 87, ἀρ. 12).

50. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα στὸ παράρτημα ἔγγραφο βλ. J. Petropulos, ὁ. π., σ. 149 - 150. Ν. Κασομούλης, ὁ.π., σ. 566. *Σχεδιάσμα Ἀπομνημονευμάτων Νικολάου Σηπλιάδου* (Ἀπὸ Αὐγούστου 1831 ἕως 25 Ἰανουαρίου 1833). Αὐτόγραφον χειρόγραφον τῆς Συλλογῆς Γιάννη Βλαχογιάννη. Βιβλίον πέμπτον 1831. Τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ Κυβερνήτου καὶ τὰ μετ'αὐτόν, Βιβλιοθήκη Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, ἀρ. 13, τ. 3, Ἀθήνα 1974, σ. 611 καὶ 740.

51. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα στὸ παράρτημα ἔγγραφο βλ. Ν. Σηπλιάδης, ὁ. π., σ. 485, 555, 627, 646 - 7.

52. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα στὸ παράρτημα ἔγγραφο, βλ. Ν. Κασομούλης, ὁ.π., σ. 533 καὶ Ν. Σηπλιάδης, ὁ. π., σ. 702.

53. Βλ. Maurer, ὁ.π., σ. 402.

μέ την πολιτική αυτή ήταν ή άρνηση τής Ἀντιβασιλείας νά αναγνωρίσει την Ἐθνοσυνέλευση τών συνταγματικῶν καθώς και την φιλοκαποδιστριακή Γερουσία.⁵⁴ Ὁ τρόπος λειτουργίας τῶν κομμάτων μέχρι τότε και οἱ δεσμοί τους μέ τούς στρατιωτικούς, πού αποτελοῦσαν διαρκή ἀπειλή κινητοποίησης, παρεμπόδιζαν την εφαρμογή ἐνός δυτικοῦ τύπου ἀπολυταρχικοῦ δικι- κητικοῦ συστήματος⁵⁵. Ὁ κρατικός μηχανισμός ἔπρεπε νά συμπεριλάβει ἀνθρώπους ἀπό ὅλα τά κόμματα, κυρίως ὅμως ἐτερόχθονες και φαναριῶτες οἱ ὁποῖοι οὔτε ὀπαδούς εἶχαν οὔτε δεσμούς μέ τούς στρατιωτικούς. Ὅπως ὑποστήριζε ὁ Maurer οἱ φαναριῶτες «ἦταν οἱ μόνοι ἱκανοί νά ἀναλάβουν ὑπεύθυνες θέσεις στόν κρατικό μηχανισμό, και συνεπῶς και γιά πολὺ καιρὸ ἀκόμη καμμιά κυβέρονση δέν θά μπορεῖ νά σταθεῖ στά πόδια της χωρίς τή συμβολή τους»⁵⁶. Ἡ Ἀντιβασιλεία στηρίχθηκε ἐπίσης στό «γαλλικό κόμμα» ἢ «ἐθνικό» ὅπως ἀργότερα ὀνομάσθηκε, ἀρχηγός τοῦ ὁποῖου ἦταν ὁ Ι. Κωλέττης⁵⁷. Ἔτσι στόν πολιτικό χῶρο κυριάρχησαν οἱ ἀντίπαλοι τῶν καποδιστριακῶν.

Ἀκολούθησε μιὰ σειρά ἐνεργειῶν και μέτρων τής Ἀντιβασιλείας πού ἐπληξαν καίρια τούς καποδιστριακούς. Φθάνοντας ἡ νέα Ἀρχή χρεια- ζόταν ἕνα καλά ὀργανωμένο στρατὸ στόν ὁποῖο νά μπορεῖ νά στηρίξει την εφαρμογή και τήρηση τῶν ἀποφάσεών της και την καταστολή τῶν ἀναταραχῶν. Ἀντί γι' αὐτὸ βρέθηκε ἀντιμέτωπη μ' ἕνα διογκωμένο «πει- νασμένο» και ἀπειθάρχητο στρατό: τίς στρατιωτικές μονάδες πού εἶχαν ἐγκαταλείψει την ὑπηρεσία τους, ἐπειδὴ αὐτὴ δέν μπορούσε νά τους πλη- ρώνει, και περιφέρονταν στήν ὑπαιθρο ζώντας σὲ βάρος τοῦ λαοῦ. Ἔτσι μέ τὸ διάταγμα τής 25 Φεβρ./9 Μαρτίου 1833⁵⁸ διαλύθηκε τὸ σῶμα τῶν τακτικῶν πού εἶχε ἰδρύσει ὁ Καποδίστριας και σχηματίστηκε νέος ἑλληνικός στρατός. Ἀκολούθησε τὸ διάταγμα τής 2/14 Μαρτίου πού ἀφο- ροῦσε στή διάλυση τῶν ἀτάκτων· τὸ διάταγμα ὀριζε ὅτι «ἔπρεπε νά γυρίσουν στίς πατρίδες τους ὅσοι εἶχαν πάρει ὄπλα μετά τήν 1 Δεκεμ- βρίου 1831, γιατί ὅλοι αὐτοὶ εἶχαν στρατολογηθεῖ ἀπό τά κόμματα»⁵⁹ Εἶναι ἐνδιαφέρουσα ἡ ἄποψη τοῦ καποδιστριακοῦ Ν. Κασομούλη ὁ ὁποῖος ἀναζητώντας τίς αἰτίες πού προκάλεσαν τή λήψη μέτρων κατά τοῦ στρατοῦ ἀναρωτιέται μήπως κατά «τάς (μοιραίας) περιστάσεις αὐτάς, αἵτινες ἔθε-

54. Βλ. Maurer, ὁ.π., σ. 444.

55. Ὁ Petropulos, ὁ. π., σ. 161 ἀναφέρει ὅτι: «...absolutism was considered indi- spensible to preclude any party from exploiting public authority for partisan pur- poses».

56. Βλ. Maurer, ὁ.π., σ. 418.

57. Βλ. Maurer, ὁ. π., σ. 427.

58. Ἐφημερίς Κυβερνήσεως, ἀρ. 5 (8 Μαρτίου 1833) 29-34.

59. Βλ. Maurer, ὁ. π., σ. 451 και Ἐφημερίς Κυβερνήσεως, ἀρ. 6. (8 Μαρτίου 1833) 37-41.

σαν τὸν Στρατὸν (νὰ προβῆ, πρὸ τῆς καθόδου τοῦ Βασιλέως), εἰς τόσας (ἀνα-
 τρεπτικὰς) μεταβολὰς (ὥστε) νὰ ἐλκύσῃ τὴν ὀργὴν ὅλου τοῦ κόσμου, (νὰ
 μεμφθῶμεν δὲ) καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς, οἵτινες, ὑποκινούμενοι ἀπὸ τὰ (ἐναντίον
 ἀλλήλων) πάθη τῶν πολιτικῶν μας ἐσύρθημεν τέλος (ἀπὸ αὐτοὺς) εἰς τὸν
 γκρομμόν»⁶⁰.

Οἱ περισσότεροι ἀγωνιστὲς ποὺ ἀνῆκαν στὸ καποδιστριακὸ κόμμα καὶ
 οἱ ὅποιοι εἶχαν ἀναπτύξει ἔντονη δραστηριότητα τὴν περίοδο ἀπὸ τὴ δο-
 λοφονία τοῦ Καποδίστρια ὡς τὴν ἄφιξη τοῦ Ὅθωνα μὲ τὰ παραπάνω μέτρα
 ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸ στράτευμα. Ὡστόσο τοὺς ἀκολουθοῦσε ἡ «καχυ-
 ποψία» καὶ ὁ «φανατισμὸς» τῶν ἀντιπάλων τους. Στὶς συνθήκες διαβίω-
 σης τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ἀναφερόμενος ὁ Χρόνος⁶¹ γράφει («... εἶναι φρί-
 κῆς ἄξιον τὸ νὰ βλέπῃ τις ἐξουθενωμένους, πεινῶντας καὶ καταδιωκομένους
 μὲ διαφόρους πλαγίους τρόπους ἐκείνους, ὅσοι ἔδωσαν πάντοτε τὰ στήθη των
 ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, εἶναι πειθήνιοι καὶ διὰ τῆς διαγωγῆς των δίδουσι τὰ
 πλέον εὐχάριστα δείγματα τῆς τακτικῆς προόδου, εἰς τὴν ὁποίαν δύνανται
 νὰ φθάσωσι μίαν ἡμέραν».⁶² Καὶ ὁ ἀνώνυμος ἐπιστολογράφος τοῦ Αὐγου-
 στίνου ἐπισημαίνει ὅτι «οἱ κορυφῆοι ἐτραβήχθησαν εἰς τὰς ἐστίας των
 καταφρονεμένοι...» ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν βρίσκουν ἡσυχία («τὸν Μαμουρῆν τὸν
 ἐβάσταξαν ἐνταῦθα ὑποφυλακὴν» τοῦ Κολοκοτρῶνη τοῦ ζητοῦν (νὰ πληρώ-
 σῃ πολλαῖς χηλιάδες ὁποῖαις ἐδαπάνησε ἐν κερῶ τῆς Ἀνταρσίας) τοῦ Γε-
 ναίου (τοῦ ἐπούλησαν τὸ καφενεῖον) τοῦ Τζόκρη τοῦ ἐπούλησαν τὰ μα-
 γαζιά, τοῦ Νικίττα ἐπούλησαν (ἓνα περιβόλη τοῦ Ἄργου, τοῦ ἐσήκωσαν
 καὶ τὸ σερεμέτη, καὶ τόσα ἄλλα ἀλόκοτα καὶ παράνομα)⁶³.

Νέα προβλήματα δημιούργησε ἡ ἀπόφαση τῆς Ἀντιβασιλείας γιὰ
 ἀνεξάρτητη ἐλληνικὴ ἐκκλησία. Οἱ καποδιστριακοὶ ἐκμεταλλεύθηκαν
 κατάλληλα τὴν εὐαισθησία τῶν λαϊκῶν στρωμάτων, ποὺ στὴν πλειοψηφία
 τους ἀποτελοῦσαν τὴ βάση τοῦ καποδιστριακοῦ κόμματος, στὸ θέμα τῆς
 ὀρθοδοξίας. Χαρακτηριστικὰ ὁ ἀνώνυμος ἐπιστολογράφος μεταφέρει στὸν
 Αὐγουστίνου τὴν ἄποψη ὅτι ἡ Ἀντιβασιλεία καὶ ὅλοι ὅσοι εἶναι ὑπὲρ τῆς
 ἀνεξαρτησίας τῆς ἐκκλησίας «ἐνασχολοῦντε νὰ χωρήσουν ἀπὸ τὴν Με-
 γάλῃν Ἐκκλησίαν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα, δηλαδὴ πολιτικῆς, καὶ νὰ κάμουν σύ-
 νοδον ξεχωρηστὴν ἐδικὴν τους..... ἀλλὰ ὑποκάτω εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο κά-
 λημα ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ καταπήσουν τοὺς Ἀρχιερεῖς νὰ κάμουν μεταρίθμησιν
 εἰς τινα Ἄρθρα τῆς θρῆσκείας. ἔπαντο τοῦτο ἐξώρῃσαν τὸν Προκόποιον....».

60. Βλ. Ν. Κασομούλης, ὁ.π., σ. 614.

61. Χρόνος. Ἡ φιλοκαποδιστριακὴ αὐτὴ ἐφημερίδα τοῦ Ἰωάννη Φιλίμωνα κυ-
 κλοφόρησε στὸ Ναῦπλιο ἀπὸ τὴν 1 Μαΐου ὡς τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1833.

62. Χρόνος, ἀρ. 33 (20 Αὐγ. 1833) 131 - 132.

63. Ἐπιστολὴ «ἀνώνυμου» ἀπὸ τὸ Ναῦπλιο μὲ ἡμερομηνία 15 Ἰουλίου 1833 πρὸς τὸν
 Αὐγουστίνου. Ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται στὶς σελίδες 111-114.

Ἀναφέρεται στὸν ἐπίσκοπο Προκόπιο Δενδρινὸ τὸν ὁποῖο ἐξόρισε ὁ Νομάρχης Ναυπλίου Φ. Μαῦρος, «ἐπειδὴ ἀνακατώνεται εἰς διοικητικὰ πράγματα, καὶ ἐπειδὴ μὲ ἄλλους λόγους εἶναι ταραξίας»⁶⁴. Μὲ τὴν ἄποψη τοῦ Προκόπιου, τὸν ὁποῖο ὁ Maurer θεωρεῖ «ἄνθρωπο μὲ ὑποπτη φήμη καὶ σκοτεινὸ παρελθόν»⁶⁵, ὅτι παραβιάζονται οἱ ἱεροὶ κανόνες, συντάσσεται καὶ ὁ Χρόνος⁶⁶ καὶ προτείνει τὴ σύσταση ἐπιτροπῆς στὴν ὁποία θὰ μετεῖχαν «οἱ κατὰ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα Λόγιοι τοῦ κλήρου» καὶ ἡ ὁποία θὰ μελετοῦσε τὸ ἐκκλησιαστικὸ πρόβλημα.

Ἄλλὰ ἡ Ἀντιβασιλεία ἀποφασισμένη νὰ λύσει τὸ θρησκευτικὸ ζήτημα ἐπιτάχυνε τὴ διαδικασία: μὲ τὸ διάταγμα τῆς 15/27 Μαρτίου 1833⁶⁷ προχώρησε στὴ σύσταση ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία πρότεινε τὴν ipso jure ἀνεξαρτησία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος· στηριγμένη στὰ πορίσματα αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς μὲ τὸ διάταγμα τῆς 23 Ἰουλ./4 Αὐγούστου 1833⁶⁸ κήρυξε τὴν ἀνεξαρτησία τῆς ἐλληνικῆς Ἐκκλησίας, παρακάμπτοντας τὴν πρόταση τοῦ Χρόνου («νὰ ἐνεργηθῇ ὁ ἀποχωρισμὸς δι' ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως καὶ ὄχι ἀποσπίρτησις»)⁶⁹.

Ἔτσι ἡ Ἀντιβασιλεία ὄχι μόνον «ἀπόβαλε» τὴν Γερουσία καὶ ἐνεγκαλήσθη προσωρινῶς τοὺς ἐδρισκομένους τῆς ἀνταρσίας καὶ τοὺς φθοραῖας τοῦ Ἔθνους ἐν τοῖς πράγμασι», ὅπως γράφει ὁ ἀνώνυμος στὸν Αὐγουστίνου, ἀλλὰ («τὸ Ρωσικὸν ὄνομα εἶναι τοσοῦτον μησιτὸν, ἐν τῷ νῦν ἀπὸ τὴν παρούσαν Κυβέρνησιν εἰς τρόπον ὁποῦ δὲν ἤμπορῶ νὰ τῆς ἐξηγηθῶ»).

Βέβαια ὁ Maurer ἀναφέρει ἐπώνυμα τοὺς καποδιστριακοὺς τοῦ τοποθετήθηκαν σὲ διοικητικὲς θέσεις ὅπως οἱ : Μεταξῆς, Γλαράκης, Αἰνιάν, Σικελιανός, Ράλλης, Πάλμας κ.ἄ.⁷⁰. Οἱ διορισμοὶ αὐτοὶ δὲν ἀντρέπουν τὸ γενικὸ προσανατολισμὸ τῆς Ἀντιβασιλείας κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Καποδίστρια. Μὲ τὴν ἄποψη τοῦ ἀνώνυμου ἐπιστολογράφου συντάσσεται καὶ ὁ Ν. Δραγούμης ποὺ παρατηρεῖ ὅτι, κατὰ γενικὴν ὁμολογία «...τῆς ἀντιβασιλείας αἱ διαθέσεις ἦσαν ἀντιρωσικαί...οἱ δὲ ὁπαδοὶ τῆς μερίδος ἀπεστερήθησαν ἐπὶ πολὺ πάσης μετοχῆς εἰς τὰ δημόσια»⁷¹.

64. Τὴν ἐπιστολὴ διαμαρτυρία τοῦ Προκόπιου δημοσιεύουν οἱ ἐφημερίδες Χρόνος, ἀρ. 22 (13 Ἰουλίου 1833)90 καὶ Ἄθηνᾶ, ἀρ. 129 (12 Ἰουλίου 1833) 520. Σ' αὐτὴν περιγράφεται πῶς καὶ γιατί τοῦ ἀνακοινώθηκε ἡ ἐξορία.

65. Maurer, ὁ.π., σ. 501.

66. Χρόνος, ἀρ. 21 (9 Ἰουλίου 1833) 83 - 84.

67. Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 11 (31 Μαρτίου 1833) 72.

68. Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 23 (1 Αὐγ. 1833) 169-174.

69. Χρόνος, ἀρ. 27 (30 Ἰουλίου 1833) 107 - 108.

70. Βλ. Maurer, ὁ.π., σ. 734.

71. Βλ. Ν. Δραγούμης, Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις, τ. Α', Ἀθήνα, «Ἐρμῆς» 1973, σ.

Ἡ συνδυασμὸς αὐτὸς τῆς ἐπικράτησης τῶν πολιτικῶν τους ἀντιπάλων μὲ τὰ μέτρα καὶ τὶς νομοθετικὲς ρυθμίσεις τῆς Ἀντιβασιλείας ἐπιδείνωσαν τὴ θέση τῶν καποδιστριακῶν. Μὲ τὸ διάταγμα τῆς 9/21 Φεβρουαρίου 1833 θεσμοθετήθηκαν οἱ «*Νομοθετικοὶ ὅροι περὶ τιμωρίας τῶν κατὰ τῆς κοινῆς ἀσφαλείας ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας ἐγκλημάτων καὶ σφαλμάτων*». Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἰδρύθηκαν τὰ δικαστήρια Θηβῶν, Μεσολογγίου καὶ Ναυπλίου. Ἡ διαδικασία τῆς δίκης ὀρίστηκε «*συνοπτικῆ*» καὶ ἡ ἐκτέλεσή της μετὰ 24 ὥρες»⁷². Ἡ ἀνησυχία τοῦ ἀνώνυμου ἐπιστολογράφου τοῦ Αὐγουστίνου δὲν περιορίζεται μόνον στὸ ὅτι «*δικαστήρια δὲν ὑπάρχουν, εἰμὶ τρία εἰς ὄλον τὸ Κράτος ἐγκληματικά, δηλαδὴ ὀνομαζόμενα προσωρινά*» ἀλλὰ ἀγανακτεῖ καὶ μὲ τὸν τρόπο ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης καὶ τὸν κομματισμὸ τῶν δικαστῶν. Ἔτσι ἀναφερόμενος στὴ δίκη τοῦ στρατηγοῦ Γρίβα, προστατευόμενου τοῦ Ι.Κωλέττη, καὶ κατηγορούμενου γιὰ τὸ φόνο τοῦ Γ. Πράσινου, δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι «*θέλει τὸν ἐλευθερόσουν*». Τὴ δίωξη τοῦ Θ. Γρίβα κίνησε ὁ ρώσος ἀντιπρέσβης Rückman κατηγορώντας τον γιὰ φόνο ἐκ προμελέτης. Τὸ δικαστήριον ἀθώωσε τὸν Γρίβα ἀλλὰ κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς δίκης ὁ συνήγορος τοῦ κατηγορουμένου Ν. Σκούφος ἔκρινε μὲ ὀξύτητα τὴ ρωσικὴ πολιτικὴ. Κατακρίθηκε ἡ συμπεριφορὰ τῶν Ρώσων καὶ τοὺς ἀποδόθηκαν ὅλες οἱ ταραχὲς ποὺ σημειώθηκαν τὸ 1832. Ὁ Ν. Σκούφος τιμωρήθηκε μὲ ἐξάμηνη ἀφαίρεση τῆς ἀδείας τοῦ ἐπαγγέλματός του. Στὸ ρώσο ἀντιπρέσβη, ὡστόσο, δὲν ἐπιτράπηκε νὰ κάνει ἀναθεώρηση τῆς δίκης παρὰ τὶς ἔντονες διαμαρτυρίες του⁷³.

Καὶ ἐνῶ συνέβαιναν αὐτὰ «*κάποιαν ἐξηκονόμησον ἔλαβε ὁ Μπατῆρ τῆς δολοφονείας*»⁷⁴ Πετρόμπεης, τὴν οἰκογένειαν τοῦ ὁποίου εἶχε καταδικάσει ἡ Ἐ΄ Ἐθνοσυνέλευσις⁷⁵. Πράγματι ἡ Ἀθηνᾶ⁷⁶ δημοσιεύει τὴν εἶδηση γιὰ τὸν φημολογούμενον διορισμὸ τοῦ «*σεβασμίον τωόντι καὶ ἡραπημένον τοῦ Ἐθνοῦ Πέτρον Μαυρομιχάλη ὡς Προέδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας*», μὲ τὸ σχόλιον «*τὶ δυσάρεστος ἀγγελία εἰς μερικόνους*» καὶ ἐννοεῖ τοὺς καποδιστριακοὺς.

72. Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 4 (4 Μαρτίου 1833) 22-23.

73. Ἀθώωση Γρίβα: Ἀθηνᾶ, ἀρ. 108 (3 Μαΐου 1833) 436. Καταδίκη Ν. Σκούφου: Ἀθηνᾶ, ἀρ. 142 (26 Αὐγ. /7 Σεπτ. 1833) 568. Στοιχεῖα γιὰ τὴ δίκη: Ἐπιστολὴ Dawkins πρὸς Palmerston τῆς 3/15 Αὐγ. 1833. F.O. 32/37/164 βλ. Ἐπιτομὲς τ. Β΄ F.O. 32, φάκελλοι 35 - 56, 1833 - 1835, Ἀθῆναι, 1979, Ἐπιτομὴ 37/22.

74. Ἐπιστολὴ «ἀνώνυμου» πρὸς Αὐγουστίνον, ὁ.π., σ. 113.

75. Ἡ Ἐ΄ Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις μὲ τὸ ψήφισμα ΙΑ΄ τῆς 8 Φεβρουαρίου 1832 καταδίκασε τοὺς «*ἐθνοστυγεῖς Μαυρομιχάλαις καὶ τοὺς ἐπιγόνους τους*». Βλ. Γενικὴ Ἐφημερὶς, ἔτ. Ζ, ἀρ. 19 (9 Μαρτίου 1832) 110.

76. Ἀθηνᾶ, ἀρ. 109 (6 Μαΐου 1833) 437.

Οἱ πληροφορίες αὐτὲς τοῦ ἀνώνυμου ἐπιστολογράφου τοῦ Αὐγουστίνου, ἐνισχυμένες ἀπὸ τὸν τύπο τῆς ἐποχῆς καὶ ἄλλα κείμενα, δίνουν παραστατικά τὶς συνθήκες ζωῆς τῶν ὁπαδῶν τοῦ καποδιστριακοῦ κόμματος τοὺς πρώτους μῆνες τῆς Ἀντιβασιλείας, τὶς ἀντιδράσεις τους καὶ τὴν ψυχολογία τους. Τὸ κόμμα αὐτὸ ποὺ γιὰ 4 - 5 χρόνια εἶχε τὴν ἐξουσία τώρα βρισκόταν σὲ διωγμό. Ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς του ἄλλοι ἔφυγαν, ἄλλοι κατέλαβαν δημόσιες θέσεις, ἄλλοι ἰδιώτευσαν καὶ ἄλλοι, ὅπως, ὁ ἀνώνυμος, αἰσθάνονται ὅτι «ἐὰν τὰ πράγματα ἢ κάλλιον εἰπεῖν τὸ σύστημα τοῦτο δὲν ἀλλάξη... δὲν μποροῦν νὰ μείνουν ἄλλο στὴν Ἑλλάδα»⁷⁷. Μέσα στὸ κλίμα αὐτὸ «ἐξυφαίνεται» καὶ ἐκδηλώνεται ἡ λεγόμενη «συννομοσία» τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη. Ἡ σύλληψή του στὶς 7 Σεπτεμβρίου 1833⁷⁸ ἀποτελεῖ τὴν κορύφωση τῆς δίωξης τῶν ὁπαδῶν τοῦ καποδιστριακοῦ ἢ ρωσικοῦ κόμματος.

77. Ἐπιστολὴ «ἀνώνυμου» πρὸς Αὐγουστίνου, ὁ.π., σ. 113.

78. Χρόνος, ἀρ. 39 (10 Σεπτεμβρίου 1833) 157.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ*

1

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΘΩΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ 1828 - 1833¹

Χάος ἄμορφον καὶ ἀδιαχώρητος κινεῶν πολυειδῶν δυστυχημάτων καὶ καταχρήσεων ἐσκέπαζε τὸν πολιτικὸν ὄριζοντα τῆς Ἑλλάδος, ὅταν τὰ συμμαχικὰ πλοῖα τῶν εὐεργέτιδων τῆς Ἑλλάδος δυνάμειον ἀπεβίβασαν εἰς τὸ παράλιον τῆς Ναυπλίας τὸν ἀείμνηστον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος *Ι. Καποδίστριαν*. Τοιαύτη ἦτον ἡ πραγματικὴ κατάστασις τοῦ τόπου τούτου κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, καὶ τοιαύτη φαίνεται ἐκτεθημένη εἰς τὰς ἀναφορὰς τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐκτελοῦσης τότε τὰ χρέη τῆς Νομοτελεστικῆς ἀρχῆς, καὶ τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος.

Βαρύτατος ἦτον ὁ ἀγὼν, τὸν ὅποιον ἀνέλαβε, καὶ ἀνυπέρβληται αἱ δυσκολίαι, ὅσας κατὰ φυσικὸν λόγον ἔπρεπε νὰ ὑπερνηκῆση, διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ εἰσάξῃ τάξιν τινα καὶ ἁρμονίαν εἰς τὴν τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος διεύθυνσιν, καὶ νὰ ἐπάξῃ τὴν πολυπόθητον εἰς τὸν λαὸν αὐτῆς εἰρήνην καὶ εὐνομίαν, τὰ μόνα βάλσαμα, μὲ τὰ ὅποια ἡδύνατο νὰ θεραπεύσῃ τὰς μακροχρονίους του πληγὰς.

Τίποτε δὲν ἠμέλησεν ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ ἀπὸ ὅσα ἡδύνατο νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸν σωτηριωδέστατον σκοπὸν τοῦ νὰ διαμορφώσῃ τὸ νέον κράτος, καταβάλλον τὰς θεμελιώδεις βάσεις τῆς εὐτυχίας του, τέλος ἐπανξάνων κόπους, καθ' ὅσον ἐπολλαπλασιάζοντο αἱ δυσκολίαι κατῴρωσε νὰ προσεγγήσῃ εἰς τὸ ποθοῦμενον τέρμα τῶν πολυειδῶν ἀγώνων του, καὶ νὰ εἰσάξῃ τὴν εὐταξίαν εἰς τὴν πατρίδα μας. ἐν μικρῷ διαστήματι καιροῦ ἐκαθαρίσθη ἡ ξηρὰ ἀπὸ ληστὰς, καὶ ἀπὸ πειρατὰς ἡ θάλασσα, εἰσήχθη ἀκριβὸς πειθαρχεία εἰς τὸ ἕως τότε ἀχαλινωτὸν ἐλαφρὸν στρατιωτικόν, σνηθηροίσθη τὸ διεσπαρμένον τῆδε κακέισε τακτικὸν σῶμα, καὶ ἀξήθη ἐλάβεν νέαν τάξιν καὶ δύναμιν. ἐμορφώθη τακτικὸν ἵππικὸν σῶμα μὲ ὅλας τὰς ἀναγκαίας ἀποσκευὰς καὶ τὰ ἐπιπλα. ἐσυστήθη εἰς Πόρον καλῶς συγκεροτημένος ναύσταθμος, καὶ τὸ ναυτικὸν ἔλαβε νέαν διάταξιν καὶ δύναμιν. ἐξωστρακίσθη ἡ κибδηλοποιία, ἡ ὅποια ἔλαβε καιρὸν νὰ εἰσδύσῃ ἐν καιρῷ τῆς ἀναρχίας καὶ ἐξηπλώθησαν με ἀκμάζουσιν δύναμιν τὰ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἐμπορικὰ συναλλάγματα. ἤσυχα ὁ γεωργὸς εἶδε βρεθῆσαν παντοίων καρπῶν τὴν ἀρτιπαγῆ καλύβαν του, καὶ ἄλλαξεν ἀταράχως ὁ τεχνίτης μετ' αὐτοῦ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του, ἐλεύθερος ἀπὸ τὸν φόβον τῆς βίας καὶ ἀρπαγῆς. εὖρον ἄσυλον εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα πολυάριθμα ὄρφανὰ, θύματα ἕλεεινὰ τοῦ μακροχρονίου πολέμου. καὶ ἡ ὀργῶσα πρὸς μάθησιν νεολαία ἐθεράπευε τὴν φλογερὴν αὐτῆς δίψαν εἰς τὰ καθαρὰ νάματα σοφῶν διδασκάλων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Δὲν ἀμέλησεν οὐδὲ τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς Γεωργίας νὰ εἰσάξῃ, οὐδὲ τὴν διευθέτησιν τῶν ὁρόμων καὶ τὸν διαγραμματισμὸν τῶν πόλεων. Ὅλα ταῦτα ἐπέσφουσαν τὰς εὐφημίας τοῦ Ἑλλ. λαοῦ, καὶ ἤρχοντο τὴν σταθερὰν τοῦ ἔθνους ἀποκατάστασιν.

Ἐν κόμμα ἀνθρώπων μόνον ἔβλεπε μὲ θλίβιν ἐσωτερικῆν τὴν εὐταξίαν εἰσαγομένην, καὶ τὴν ἀγαθοδότριαν εἰρήνην μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων βασιλεύουσιν. οἱ ἄνθρωποι οὗτοι παρεἰσφρήσαντες ἔξωθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τῷ μόνῳ σκοπῷ τοῦ νὰ τρυγήσωσιν ἀπόνως

* Στὰ δημοσιεύμενα ἔγγραφα διατηρήθηκε ἡ ὀρθογραφία καὶ ἡ στίξις τους.

1. *I.A.E.E.*, Ἀρχεῖο Πετρούκα, ἀρ. 98693.

τούς καρπούς, τούς οποίους με ποταμούς αϊμάτων απέκτησαν οί Ἕλληνες, και μὴ δυνάμενοι νὰ φθάσωσι εἰς τὸν ποθούμενον σκοπὸν εἰ μὴ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους τῶν Ἑλλήνων διαιρέσεως, δὲν ἤμποροῦσαν ἴδωσι ἐν ἀκαρεῖ ἑξαπατόμενον τὸ πρὸ πολλῶν ἐτῶν διὰ πολυπλόκων σκευωριῶν μηχανουργηθὲν καταχθόνιον αὐτῶν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐστερεοῦτο με τὰς διαβολάς, ἠῦξανε με τὰς διαιρέσεις και ἔκορυφούτο με τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

Διὰ νὰ προοδεύσωσι εἰς τὸ τολημρὸν αὐτὸ ἐπιχειρήματα ἐξηπάτησαν και τινες τῶν λεγομένων προκρίτων, πότε θέλγοντες με τὴν ἀπατηλὴν ἐλπίδα λαμπρᾶς ἐπιτυχίας εἰς φιλοδόξους ἐπιχειρήσεις, και ἄλλοτε ἐπισείοντες δι' ἄλλεπαλλήλων ὑποβεβλημένων συμβούλων τὸ φόβητρον τῆς πολιτικῆς ἐξουθενόσεως κυριωτέρως δὲ παριστάνοντες τὸ δέλεαρ τῶν Ἐθνικῶν εἰσοδημάτων πρὸς τὰ ὁποῖα ἀπευθύνοντο ὅλοι οἱ σκοποί, και πρὸς περισοτέρων ἐλπίδα ἐπιτυχίας ἔκαμαν παντοίους τρόπους νὰ συμπεριλάβωσι και τινες τῶν στρατιωτικῶν, οἵτινες εἶδον με θλίβειν τῆς καρδίας των χαλιναγωγηθέντα τὸν ῥοῦν τῆς πρώην ἐπιπολαζούσης ἀκρισίας, και συναγόμενα εἰρηρικῶς τὰ ἔθνικα και ἰδιωτικά εἰσοδήματα. Διόλου δὲν ἦτον δύσκολον νὰ ἐπιτύχη ἐντέχνως διοργανισθεῖσα, και ἐνεργῶς δραματουρηγηθεῖσα συνωμοσία εἰς ἀνθρώπους κούφους, και ἀμαθεῖς, ὅταν μάλιστα ἡ ἐπιτυχία ἐπαρουσίαζεν εἰς τὴν αἰσχροκέρδειαν και δοξομανίαν ἀπεριόριστον στάδιον.

Ἡ 27 τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1831 ἦτον ἀποτρόπαιος ἡμέρα, καθ' ἣν ἐλύθη τὸ πρὸ πολλοῦ καιροῦ με πολλές περιπετείας διαπλεκόμενον δράμα, και τὰ ἀπὸ βάθους καρδίας κρονουχθέντα δάκρυα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐπάνω εἰς τὸ λαμπρὸν και ἔνδοξον τῆς πατρίδος σφάγιον προεμήνυον τὴν ἑλεεινὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔμελλε νὰ ὑποπέσῃ ἡ Ἑλλάς.

Με ὄλας τὰς τρομερὰς ὑποψίας μήπως γένη ἔκρηξις πλατείας και φονικῆς συνωμοσίας εἰς Ναύπλιον, ἡ Γερουσία συνήλθεν εἰς τὸν τόπον τῶν συνεδριάσεών της, διὰ νὰ μεταφέρῃ εἰς ἄλλον χεῖρας τὰς ἡνίας τῆς Κυβερνήσεως, και νὰ προλάβῃ ὅσον τάχιστα ἐκ τῆς ἐπιτελουμένης ἀναρχίας τρομερὰ δυστυχήματα. παρέδωκεν λοιπὸν τὴν νομοτελεστικὴν ἀρχὴν εἰς τριμελῆ Ἐπιτροπὴν, τῆς ὁποίας πρόεδρος ὠνομάσθη ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀποθανόντος Κυβερνήτου Α. Καποδίστριας.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀποθανόντος Κυβερνήτου ἀκόμη προκηρυχθεῖσα Συνέλευσις ἐγένετο ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐποχὴν ἀναγκαιοτέρα, και νέαι προκηρύξεις ἄλλεπαλλήλως ἐκδοθεῖσαι παρὰ τῆς συστηθείσης ἐπιτροπῆς ἐπετάχον τὴν συγκρότησιν. ἦτον περὶ τὰ τέλη 8βρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, ὅτε συνήλθον εἰς Ἄργος οἱ νομίμως ἀπαιτούμενοι πληρεξούσιοι. ἦτον ἀδύνατον νὰ ἀφήσουν τὸ σχέδιον τους ἡμιτελεῖς οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς καταστροφῆς τῆς ἐπικρατήσεως τάξεως τῶν πραγμάτων και νὰ ἰδοῦν ἰσχύοντα τὸν νόμον τὴν εἰρήνην βασιλεύουσαν, διὰ τοῦτο ἐνῶ ὁ νομίμως ἀπαιτούμενος ἀριθμὸς τῶν πληρεξουσίων ἔκαμον ἕναρξιν τῆς συνελεύσεως, και ἐπροσπάθησαν με μωρίους τρόπους νὰ συμβιβάσωσι τὰς διαφωνίας, οἱ ὀλίγοι οὗτοι φατριασταὶ ἔδωκαν ἕναρξιν σφοδρὰν εἰς τὸ πρὸ καιροῦ ὑποκρυφόμενον πῦρ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, και ἀποσπασθέντες ἀπὸ τὴν ὀλομέλειαν τοῦ ἔθνους, συνεκεντρώθησαν εἰς Μέγαρο. ἐν τοσοῦτῳ οἱ πληρεξούσιοι μετέβησαν εἰς Ναύπλιον και ἐξακολουθοῦντες ἀταράχως ἔφερον εἰς τέλος τὰς ἐργασίας των.

Ἐῦκολα διεσκορπίετο τὸ μικρὸν τοῦτο τῶν ὀλίγων ἀπονενομημένων ἄθροισμα, ἐπειδὴ ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος σεβόμενος τὴν σκιὰν τοῦ ἀποθανόντος και προαισθανόμενος τὰ ἀνέκφραστα κακὰ εἰς τὰ ὁποῖα ὑπέπεσε μετὰ ταῦτα, δὲν ἠθέλησε διόλου νὰ λάβῃ μέρος εἰς τοιαῦτα ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ὁ νευρῶδης βραχίον τοῦ Ι. Καποδίστρια ἐξέλιπε, και ἡ κρίσιμος θέσις τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος ἀπαιτοῦσε δυνατὴν χεῖρα διὰ νὰ κρατήσῃ εὐσθενῶς τοῦ ἤδη κλυδωνιζομένου Ἑλληνικοῦ σκάφους τὸ τῆδε κακεῖσε κλονιζόμενον πηδάλιον.

Παραλήπομεν τὰ ἐν τῷ μέσῳ ἀνέκφραστα και ἀνήκουστα δεινὰ, τῶν ὁποίων θέλει ἔχει καθ' ἑκάστην πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἀνεξαλείπτους οὐλὰς και στίγματα, και μεταβαί-

νομεν εἰς ἐκεῖνην τὴν ὀλιβερὰν ἐποχὴν καθ' ἣν διὰ σφαγῶν καὶ λεηλασίας εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ, οἱ εἰς μέγαρα συγκεντρωθέντες καὶ ἐποποθετήθησαν εἰς Ἄργος κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος μαρτίου μηνός.

Ἐὸ Κόμης Α. Καποδιστριας μετὰ τὴν ὀδηγηρὰν ταύτην καὶ ἀξιολόγητον ἐποχὴν, λαβὼν συγχρόνως καὶ τὸ ἀπὸ 7 μαρτίου πρωτόκολλον, κοινοποιήθη παρὰ τῶν κ. Ἀντιπρέσβων, δὲν ἔκρινεν ἀριμόδιον νὰ ἐξακολουθήσῃ περαιτέρω τὴν ἐνέργειαν τῆς Νομοτελεστικῆς Ἀρχῆς, ἀλλὰ παρακατέθεσεν αὐτήν, εἰς τὸ Σῶμα τῆς Γερουσίας διὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. (.....)² ἔγγραφου του.

Ἀπὸ τὰ ἐπισυναπτόμενα ἔγγραφα ὑπὸ στιχοῖα (.....)³ βλέπει ἡ Ἀντιβασιλεία ὅτι ἡ Γερουσία εὐρέθη καὶ αὐθις εἰς τὴν δευιοτάτην θέσιν τοῦ νὰ φροντίσῃ νὰ μὴ ἀφήσῃ τὸ ἔθνος ἐκτεθημένον εἰς τὰ κακὰ τῆς Ἀναρχίας, μὲ ὅλους τοὺς τρομερωτάτους κινδύνους οἱ ὅποιοι ἐκρέμαντο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς. λαβοῦσα λοιπὸν συνέντευξιν μετὰ τῶν κ. Ἀντιπρέσβων κατὰ τὴν 28 Μαρτίου. ἐμόρφωσε μίαν πενταμελῆ Διοικητικὴν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰς βάσεις τὰς ὁποίας τὸ ἀπὸ 7 Μαρτίου πρωτόκολλον ὑπεργέρουε.

Ἄλλ' ἡ πενταμελής αὕτη ἐπιτροπὴ ὄχι μόνον ἐτροπολογήθη διὰ τῆς βίας κατὰ τὸ προσωπικὸν καὶ τὸν ἀριθμὸν κατασταθεῖσα ἐπταμελής, ἀλλ' ἀπέσπασε καὶ πολλὰ καθήκοντα ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Γερουσίας, μὲ βίαν ὀχλαγωγικοῦ κινήματος, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ περὶ συγκροτήσεως συνελύσεως, τὴν ὅποιαν ἐσπευδον παντοιοτρόπως νὰ ἐπιταχύνωσι.

Οὕτω μορφωθείσα ἡ Νομοτελεστικὴ ἀρχὴ εὐκόλα ἠδύνατο νὰ συμπεράνῃ τις ὁποῖα ἔμελλε νὰ ἦναι τὰ ἀποτελέσματα, διὰ τοῦτο ἄρχισαν ἀμέσως ἀντὶ νὰ μετριάσουν νὰ πολλαπλασιάσωνται τὰ δεινὰ, τὸ ἵπικὸν παρελύθη ὀλοτελῶς, διηρπάγησαν οἱ ἵπποι, μὲ ὄλας τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ ἐπιπλά, παρελύθη ὄλωσ διόλου τὸ τακτικόν, καὶ ἐπωλήθησαν τὰ εἰς ὀπλισμὸν καὶ ἐνδυμασίαν του χρήσιμα, οἱ ὀλίγοι μείναντες στρατιῶται ἐπεριφέροντο λειμοκτονοῦντες εἰς Νάυπλιον, τὰ μικρὰ λείψανα τοῦ ναυτικοῦ ὁποῦ ἔμειναν ἐγνυμώθησαν ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν εὐρισκομένων εἰς τὴν νῆσον Πειτσῶν, τὰ ὁποῖα διεφύλαξαν παρὰ γνώμην τῆς Κυβερνήσεως. ὁ ναύσταθμος ἐγνυμώθη ὀλοτελῶς ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τοῦ ναυτικοῦ, αἱ πρόσοδοι ἀντὶ νὰ πωληθῶσι τακτικῶς ἐδόθησαν παρανόμως εἰς διαφόρους ὀπλαρχηγούς ἐκ τοῦ ὁποίου αἱ ἐπαρχίαι ἐδοκίμασαν ἀνήκοντα κακὰ, καὶ οἱ στρατιῶται μὴ λαμβάνοντες μισθὸν ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς των ἐπεβάρυναν τὸν λαὸν μὲ ἀλλεπαλλήλους φορολογίας καὶ λαφυραγωγήματα. ὁ πόρος τοῦ δασμοτελωνείου κατεδαπανήθη τὸ περισσότερον εἰς πληρωμὴν καὶ ἀθεωρήτων ἀνόμων ἐξόδων τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Μεγάλων διὰ τὴν ὁποῖαν ἐδόθησαν ἐπομένως καὶ πολλὰ ἔθνικα κτήματα, ἐπώλησαν τὰ κανόνια τῶν φρουρίων, ὅσα εἶχον εἰς τὴν ἐξουσίαν των, καὶ ἄλλα πολλὰ ἔθνικα κτήματα ὡς καὶ τὰ βιβλία τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ μὲ ὅλα τούτα οὔτε στρατιωτικοὶ μισθοὶ ἐπληρώθησαν, οὔτε πολιτικοί, οὔτε οἱ διδάσκαλοι τῶν Ἐθνικῶν καταστημάτων, οὔτε τοῦ σωζομένου ναυτικοῦ αὐταὶ καὶ ἀξίωματικοὶ ἔλαβον ὀβολόν.

Πολλὰ ἐπαρχίαι καὶ διάφοροι ἐπίσημοι ὀπλαρχηγοὶ διεύθυναν διμαρτυρήσεις εἰς τὴν Γερουσίαν, ἐναντίον τῆς παρανόμου βίας καὶ τῆς Συνελύσεως ἐλεεινολογοῦσαι ἐνταυτῷ

2. Τὸ ἔγγραφο παραιτήσεως τοῦ Αὐγουστίνου Καποδιστρίου πρὸς τὴν Γερουσίαν μὲ ἡμερομηνία 28 Μαρτίου 1832 δημοσιεύθηκε στὴν ἐφημερίδα *Le moniteur Grec*, ἀρ. 1 (9/21 Ἰουλίου 1832) 1-2.

3. Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ, νομίζω ὅτι εἶναι ἐκεῖνα πού οἱ Ἀντιπρέσβεις κοινοποίησαν στὸν Αὐγουστίνου στίς 27 Μαρτίου/8 Ἀπριλίου 1832 (*Le moniteur Grec*, ἀρ. 1 (9/21 Ἀπριλίου 1832) 1) καὶ ἡ ἀπάντησι τοῦ Αὐγουστίνου στίς 28 Μαρτίου 1832 (*Le Moniteur Grec*, ὁ. π., σ. 1), δεδομένου ὅτι ἡ παραιτήσι τοῦ Αὐγουστίνου καὶ ὁ διορισμὸς τῆς πενταμελοῦς Δ.Ε. (ψήφισμα 320 τῆς 28 Μαρτίου 1832) ἔγιναν τὴν ἴδια μέρα.

καὶ τὴν δυστυχίαν τὴν ὁποίαν ἐδοκίμαζεν ὁ λαός. Ἡ γερονσία μὴ δυναμένη νὰ βλέπῃ τὰς καθ' ἑκάστην γενομένας τρομερὰς δυστυχίας, καὶ νὰ ἀκούῃ τὰ θλιβερὰ τοῦ λαοῦ ἔλεηνολογήματα, διεύθυνε τὸ ὑπὸ Στοιχ. (.....)⁴ ἔγγραφον εἰς τὴν Διοικ. Ἐπιτροπὴν, προβάλλουσα νὰ πασχίσῃ νὰ ἐπιφέρει θεραπείαν εἰς τὰ δεινά, καὶ νὰ ἀναβάλῃ τὴν συγκρότησιν τῆς Συνελεύσεως, ἐπειδὴ εἰς τοιοῦτον βρασμῶν παθῶν ἔμελλεν εἶς ἄπαντος νὰ φέρῃ ὀλέθρια ἀποτελέσματα, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἡ δύναμις τῆς χειρὸς, τὴν ὁποίαν διέταξεν ἡ θεία πρόνοια νὰ κρατῇ μονίμως τὸ πηδάλιον τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους-σκάφους, ἀλλ' ἡ διοικ. ἐπιτροπὴ ἀντὶ νὰ θέσῃ θεραπείαν εἰς τὰ δεινά, καὶ νὰ λάβῃ τὴν ἀνηκούσαν πρόνοιαν περὶ τῶν ἐκ τῆς συνελεύσεως ἐπαπειλουμένων ὀλεθρίων συνεπειῶν, ἀντέκρουσε διὰ σοφισμάτων καὶ ἀνοικειῶν εἰς τὸν διοικητικὸν χαρακτήρα ἐκφράσεων τὰς εἰς τὸ διάγγελμα τῆς Γερονσίας προβαλλομένας περὶ θεραπείας τῶν δεινῶν γνώμας τῆς.

Βεβαρωμένος τέλος πάντων ὁ λαὸς ἀπὸ τὰς ἀνηκούστους βασάνους τὰς ὁποίας καθ' ἑκάστην ἐδοκίμαζεν, ἀπεφάσισεν νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ὅπλα, διὰ νὰ σώσῃ ζωὴν, τιμὴν, καὶ ἰδιοκτησίαν, μὲ τὴν ἐδικήν του δύναμιν. Τότε διεμαρτυρήθη ὁ στρατηγὸς τῆς Πελοποννήσου κ. Θ. Κολοκοτρώνης ἐναντίον τῶν παρανομιῶν καὶ τῆς καταδυναστείας τοῦ λαοῦ, καὶ ἐνώθη μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδος Ι. Γούρα, ἀντιστάντα ἐξ' ἀρχῆς εἰς τὰς παρανομίας τῆς Δ. Ἐπιτροπῆς διὰ τὰ συμβάντα εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐκεῖνας κακὰ, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλευθερώθη ἡ Πελοπόννησος ἀπὸ τὰ καταθλίβοντα αὐτὴν δεινά, ὅσον αἱ περιστάσεις ἐσυγχώρησαν, καὶ διατηρήθη εἰς τὴν Ἀνατολ. Ἑλλάδα ἡ εὐταξία, ἣτις διατηρεῖται ἀκόμη καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ἐνῶ εἰς τὴν δυτικὴν κατεστράφη τὸ πολυπαθὲς μεσολόγγιον διὰ συμπτῶσεως τοῦ ἰδίου διοικητοῦ τῆς πόλεως ταύτης. Ι. Σούτζου, καὶ ἐσπάρτατεν ἀπὸ ἐμφυλίου πολέμου ἀκόμη καὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος. Ἐκτοτε διεκόπη πλέον ἡ πολιτικὴ συνάφεια ἢ συνάπτουσα τὸν ἀρχοντα μὲ τὸν ἀρχόμενον, καὶ ἐπεριορίσθη ἡ ἐξουσία τῆς Δ. Ἐπιτροπῆς ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ Ναυπλίου ὅπου ἦτον ἡ Γαλλικὴ φρουρά.

Ἐπισυναπτοντες τὴν ὑπὸ Στοιχ. (.....)⁵ Προκήρυξιν τῆς Γερονσίας, κρίνομεν περιτὸν νὰ ἐκταθῶμεν εἰς τὰ περὶ τῆς συναθροίσεως τῆς γενομένης εἰς πρόνοιαν ἐπὶ τίτλῳ Ἑθνικῆς συνελεύσεως, ἐπειδὴ μὴ ἔχουσα βάσιν οὐδὲ τὴν νομιμότητα καὶ τὴν θέλησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, διελίθη παρὰ τῶν ἰδίων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα τὴν διοργάνησαν καὶ τὴν ἐδορυφόρον ἕως εἰς ἐκεῖνην τὴν ἐποχὴν, ὡς φαίνεται ἀπὸ τῶν ἰδίων μελῶν τὰ ἔγγραφα.

Ἦθελε παραβῆ οὐσιωδῶς τὰ καθήκοντά της ἡ Γερονσία, ἐὰν παρέδιδε τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἐνεπιστεύθη εἰς ταύτην ἡ ὁμόφωνος θέλησις τοῦ ἔθνους εἰς τὴν ἐν Ἀργεῖ Συνέλευσιν τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου Ι. Καποδίστρια. διὰ τοῦτο ὅταν ἐξέδωκε παῦσιν τῶν χρεῶν του ὁ ἐν Προνοίᾳ σύλλογος διεύθυνεν εἰς τοὺς κ. Ἀντιπρέσβεις τὰς ὑπὸ Στοιχ. (.....)⁶ διαμαρτυρήσεις τῆς, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ ὑπὸ Στοιχ. (.....)⁷ ἔγγραφου των ἀντέκρουσαν τὴν πρᾶξιν ταύτην, ὡς μὴ πηγάζουσαν ἀπὸ τὴν ὁμόφωνον θέλησιν τοῦ ἔθνους, καὶ ὄχι μόνον ἐθεώρησαν τὴν Γερονσίαν ὡς σῶμα νομίμως ὑπάρχον, ἀλλ' ἐπρόσθεσαν ὅτι γνωρίζουν τὸ

4. Ψήφισμα 360 τῆς 24 Ἰουνίου 1832. Γερονσία πρὸς Δ.Ε., Ἑθνικὴ, ἀρ. 42 (10 Σεπτεμβρίου 1832) 228 - 229.

5. Προκήρυξις 376 τῆς 21 Σεπτεμβρίου 1832. Ἡ Γερονσία τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἀρ. 18 - 19 (Ἄστρος 18 Νοεμβρίου 1832) 70 - 75.

6. Δ. Τσαμαδὸς πρὸς Ἀντιπρέσβεις, ἀρ. 362, 27 Ἰουλίου/8 Αὐγούστου 1832: F.O 32/30/302, Ἐπιτομὲς 30/38ε καὶ Δ. Τσαμαδὸς πρὸς Ἀντιπρέσβεις, ἀρ. 363, 27 Ἰουλίου/8 Αὐγούστου 1832: F.O. 32/30/305, Ἐπιτομὲς 30/38ξ.

7. Προκήρυξις τῆς 21 Σεπτεμβρίου 1832. Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἀρ. 18 - 19 (Ἄστρος 18 Νοεμβρίου 1832) 70 - 75.

δικαίωμα ὁποῦ ἔχει εἰς τὸ νὰ ἀναπληρῇ χρεῖας τυχοῦσης τὴν ἔλλειψιν τῶν μελῶν τῆς Δ. Ἐπιτροπῆς.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ ἐν Προνοίᾳ συλλόγου ἀπεστάλησαν δύο μέλη τῆς Δ. Ἐπιτροπῆς, καὶ ἐν προλαβόντως εἶχεν ἀποθάνει ὁ κ. Δ. Ὑψηλάντης. Κατὰ τὸν κανονισμόν ἔπρεπε νὰ ἦναι πέντε μέλη διὰ νὰ ἦναι νόμιμος ἡ ἀπόφασίς των ἐπ' αὐτῇ τῇ βάσει δύο μέλη αὐτῆς ἐζήτησαν τὴν ἀναπλήρωσιν ἀπὸ τὴν Γερουσίαν ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸ ὑπὸ Στοιχ. (.....)⁸ ἔγγραφόν των, ἐν ᾧ τὰ λοιπὰ δύο ἐπιστηρίζοντα τὸν ἐν Προνοίᾳ σύλλογον ὡς ἔθν. Συνέλευσιν, δὲν ἤθελαν νὰ δεχθοῦν ὡς νόμιμον σῶμα τὴν Γερουσίαν, μόνον ὁποῦ ἄλλο δὲν συνέστη, καὶ χωρὶς αὐτοῦ διοικήσεως ἦτον ἀδύνατον νὰ ὑπέρξῃ.

Ἀνεχώρησε μετέπειτα καὶ ἄλλο μέλος ὁ κ. Γεώργιος Κουντουριώτης, καὶ πάλιν δύο μέλη ἐζήτησαν ἐπιμόνωσιν μετὰ τὸ ὑπὸ Στοιχ. (.....)⁹ ἔγγραφον ἡ ἀναπλήρωσιν τοῦ σώματος ἡ νῆαν μόρφωσιν. τότε συνεννοήθησα ἐκ νέου μετὰ τῶν κ. Ἀντιπρέσβειν ἡ Γερουσία, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ ὑπὸ Στοιχ. (.....)¹⁰ ἔγγραφα ἐξέδωκε τὸ ὑπ' αὐ. (.....)¹¹ ψήφισμα δι' οὗ ἔδωκε τὴν δύναμιν εἰς τὰ παρόντα τρία μέλη νὰ ἐκτελέσωσι τὰ χρεῖα τῆς Νομοτελεστικῆς ἀρχῆς.

Διότι κατ' ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐκτελέσῃ κανένα χρέος ἡ Νομοτελεστικὴ ἀρχή, καὶ ὁ λαὸς ἐθεωροῦσε μετὰ λύπην τὸν τὴν παντελῆ ἀναρχίαν, ἡ Γερουσία ἐσπευσε νὰ δημοσιεύσῃ τὸ ψήφισμα εἰς τὴν καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως, ὀλίγοι ὄχλαργοὶ ἐρεθιζόμενοι ἀπὸ τὸ ἀναρχικὸν τῶν Μεγάρων κόμμα ἐζήτησαν νὰ ἀποσπάσωσι τὸ ψήφισμα ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ Διοικητηρίου τὴν δευτέρα ἡμέραν τῆς τοιχοκολλήσεως, καὶ πολλοὶ πολῖται καὶ ἀξιωματικοί, καὶ στρατιῶται τοῦ τυπικοῦ σώματος τοὺς ἐμπόδισαν. ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα ἡ Γαλλικὴ φρουρά, ἐν ᾧ ἄφησε τοὺς πρωταίτιους νὰ περιφέρωνται ἀνεόχλητοι εἰς Ναύπλιον ἐφυλάκωσε τὸν ἐφημεριδογράφον τὸν τυπόσαντα τὸ ψήφισμα, καὶ ἀφοπλήσασα ἀδίκως καὶ παραλόγως τὴν δευτέραν ἡμέραν τὸ τυπικὸν σῶμα τὸ ἐδίωξαν ἄσπλον ἐξω τῆς πόλεως.

Εἶδε μετὰ θλίψιν τῆς ἡ Γερουσία τὸ αὐθαίρετον τοῦτο κίνημα καὶ ἐξηγήθη εἰς τοὺς κ. Ἀντιπρέσβεις, ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς λοχαγὸς τῆς Γαλλικῆς φρουρᾶς χωρὶς τὴν παραμικρὰν αἰτίαν ὑπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προέδρου, τὸν μετέφερεν εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ φρουράρχου, ὅπου ἔμεινε δύο περίπου ὥρας εἰς φυλακὴν. Ἀπὸ τὸ ὑπὸ Στοιχ. (.....)¹² ἔγγραφον πρὸς τοὺς κ. Ἀντιπρέσβεις βλέπει ἡ Ἀντιβασιλεία τὴν θλίψιν, τὴν ὅποιαν ἐδοκίμασεν ἡ Γερουσία διὰ τὸ αὐθαίρετον τοῦτο καὶ ὑβριστικὸν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀξιοπρέπειαν κίνημα ἰδοῦσα ὅτι ἦτον συστηματικὴ καταδρομὴ διὰ νὰ διαλύσωσι τὸ σῶμα, καὶ ὁ πρόεδρος μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀτιμίαν, ἀνεχώρησε μετὰ ἀπόφασιν νὰ μὴν ἐπιστρέψῃ πλέον, ἀπεφάσισαν νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς ἄλλο μέρος καὶ μετέβησαν εἰς ἄστρος, ὡς φαίνεται

8. Ἄν. Ζαΐμης καὶ Ἄν. Μεταξᾶς πρὸς Γερουσία, 26 Αὐγούστου/7 Σεπτεμβρίου 1832: F.O. 32/31/87, Ἐπιτομὲς 31/7η.

9. Dawkins πρὸς Palmerston, 22 Σεπτ./4 Ὀκτ. 1832: F.O. 32/31/55, Ἐπιτομὲς 31/7.

10. Δ. Τσαμαδὸς (Πρόεδρος τῆς Γερουσίας) πρὸς Ἀντιπρέσβεις, ἀρ. 370, 29 Αὐγ./-10 Σεπτ. 1832: F.O. 32/31/84 Ἐπιτομὲς 31/7ζ. Ἀντιπρέσβεις πρὸς Δ. Τσαμαδό. 21 Σεπτ. /3 Ὀκτ. 1832: F.O. 32/31/142, Ἐπιτομὲς 31/7κδ. Δ. Τσαμαδὸς πρὸς Ἀντιπρέσβεις, ἀρ. 375, 21 Σεπτ./30 Ὀκτ. 1832: F.O. 32/31/144, Ἐπιτομὲς 31/7κε.

11. Ψήφισμα τῆς Γερουσίας ἀρ. 373 μετὰ ἡμερομηνία 21 Σεπτ./3 Ὀκτ. 1832. Δημοσιεύεται σὲ δύο συνέχειες στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 20 (1 Δεκ. 1832) 80 καὶ ἀρ. 21 (5 Δεκ. 1832) 81.

12. Ἐγγραφοὺς ἀρ. 378 τῆς 20 Ὀκτωβρίου 1832 πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις. Ἑλληνικὸς Καθρέπτης ἀρ. 18 - 19 (18 Νοεμβρίου 1832). 75.

ἀπὸ τὴν ὑπὸ Στοιχ. (.....)¹³ προκήρυξεν καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν φιλόνομον καὶ φιλήσυχον νῆσον τῶν Πετσῶν.

Τὸ πρῶτον ἔργον ὅπου ἐπεχείρησε μετὰ τὴν ἔξοδόν της ἡ Γερουσία ἦτον νὰ διευθύνῃ ἔγγραφα εἰς τοὺς κατὰ τόπους ὀπλαρχηγούς νὰ φυλάξωσι τὴν εὐταξίαν, νὰ μὴ καταθλίβωσι τὸν λαὸν καὶ νὰ μὴ φέρωσι καμμίαν ταραχὴν εἰς τὰ πράγματα, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ ὑπὸ Στοιχ. (.....)¹⁴ ἔγγραφα καὶ τὰς προκηρύξεις της.

Ἐπειδὴ μετὰ ταῦτα πλῆθος παρανομῶν καὶ καταχρήσεων ἐχαρακτήριζε τὰ βήματα τῆς Δ. Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν Γραμματέων, τὰς ὁποίας εἰς διαφόρους περιστάσεις ἡ Γερουσία, μ' ὄλον ὅπου ἔταράττετο καθ' ἑκάστην ἀπὸ στρατιωτικὰς ἀπειλὰς, καὶ ἐδοκίμασαν προσωπικὰς ὕβρεις καὶ καταδρομὰς τὰ μέλη της, ἀνέφερον εἰς τὴν Δ. Ἐπιτροπὴν καὶ δὲν εἰσακούσθη. Τέλος ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τὸν φόβον κινδύνου, καὶ φθάσασα εἰς Πέτζας πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησίν των ἐδημοσίευσεν διὰ τῆς ἐφημερίδος τὸ ὑπὸ Στοιχ. (.....)¹⁵ ψήφισμα, διὰ τοῦ ὁποίου, καταγοῦσα τὰς παρανόμους πράξεις τῆς Δ. Ἐπιτροπῆς, καὶ προσκαλοῦσα τὰ μὲν μέλη αὐτῆς νὰ δώσωσι λόγον ἐνώπιον τῆς Ἀντιβασιλείας, οἱ δὲ Γραμματεῖς ἐνώπιον τῆς Γερουσίας κατὰ τὸ ὑπὸ Στοιχ. (.....)¹⁶ ψήφισμα, τὸ κανονίζον τὰ χρεῖα των. ἀλλ' οὔτε ἡ ἐπιτροπὴ, οὔτε οἱ Γραμματεῖς ἔκαμαν θεραπείαν τινὰ καὶ διόρθωσιν εἰς τὰ παρανομήματα.

Αὕτη εἶναι Κύριοι ἡ καθαρὰ καὶ ἀδέκαστος ἔκθεσις τῶν εἰς τὴν πατρίδα μας κατὰ τοὺς ἐσχάτους τοῦτους, χρόνους συμβάντων, τὴν ὁποίαν θέτει ἡ Γερουσία κατὰ χρεὸς ἐνώπιον τῆς Υ.Β. Ὑψηλότητος, καὶ ὁ χρόνος ὁ ἀνακαλύπτων πάντα τὰ ἀφανῆ, καὶ ὁ γενικὸς διδάσκαλος τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς ἡ πείρα, θέλει δικαιώσει μίαν ἡμέραν τὸ Σῶμα τοῦτο εἰς ὅλα τὰ γραφόμενα ἤδη, ὅτε ἡ θεία Πρόνοια λαβοῦσα συμπαθέειαν εἰς τὰ ἀνέκφραστα δεινὰ, τὰ ὁποία ἐδοκίμαζε ἀδίκως καὶ παρανόμως ὁ ἐλληνικὸς λαός, ἔνευσεν εἰς τὰς καρδίας τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀπέστειλε τὴν Α. Μεγαλειότητα διὰ νὰ σώσῃ τὸ πολυπαθὲς τοῦτο ἔθνος, καὶ νὰ στερεώσῃ διὰ παντὸς τὴν εὐδαιμονίαν του, ἡ Γερουσία προσφέρει τὴν βαθυτάτην αὐτῆς ὑπόκλησιν εἰς τὴν Α. Μ. καὶ τὸ ὀφειλόμενον σέβας εἰς τὴν Β. ὑμῶν Ὑψηλότητα, ἐτοιμῇ νὰ συντελέσῃ τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὸ μέγα ἔργον, τὸ ὁποῖον ἤδη ἀναλαμβάνετε, εἰς ὅ,τι ἤθελε κριθῆ καταλλήλων.

13. Προκήρυξις ἀρ. 383, Ἄστρος, 10 Νοεμβρίου 1832. Ἡ Γερουσία τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς Ἑλληνας, Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἀρ. 18 - 19 (18 Νοεμβρίου 1832). 69 - 70.

14. Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ καὶ οἱ προκηρύξεις δὲν δημοσιεύονται στὴν Ἑθνικὴ ἀλλὰ οὔτε καὶ στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη. Ἡ ἀποσιώπησις ἀπὸ τὴν Ἑθνικὴ προφανῶς ὀφείλεται στὸ ὅτι ἡ κυβερνητικὴ αὐτὴ ἐφημερίδα δὲν θεωρεῖ τὴν Γερουσία μετὰ τὴν παραίτησίν της φορέα ἐξουσίας. Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης δὲ φαίνεται ὅτι δὲν κρίνει ἀναγκαίαν τὴν κοινοποίησίν τους, μολονότι δημοσιεύει ἄλλα ἔγγραφα τῆς Γερουσίας, πού συντάσσονται αὐτὴν τὴν περίοδο. Ἐξάλλου τὸ ἀρχεῖο τῆς Γερουσίας (βλ. Δημακόπουλου, «Αἱ κυβερνητικαὶ ἀρχαί...» ὁ.π., σ. 134, ὑπ. 14) καὶ ἰδιαίτερα τὸ βιβλίον ἐξερχόμενων περιλαμβάνει ἔγγραφα ὡς τῆς 24 Ἰουνίου 1832. Συνακόλουθα τὸ περιεχόμενον τῶν ἐγγράφων αὐτῶν καὶ τῶν προκηρύξεων μᾶς εἶναι ἄγνωστο.

15. Ψήφισμα 391 τῆς 21 Νοεμβρίου 1832. Δημοσιεύθηκε σὲ δύο συνέχειες στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 20 (1 Δεκ. 1832) 80 καὶ ἀρ. 21 (5 Δεκ. 1832) 81.

16. Πρόκειται γιὰ τὸ ἄρθρο Ζ' τοῦ ψηφίσματος 337 τῆς 7 Ἀπριλίου 1832, τὸ ὁποῖο δημοσιεύθηκε στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 20 (1 Δεκ. 1832) 78 - 80.

2

τῆ 15/27 Δεκεμβρίου 1832 ἐκ Σπετζῶν¹

Σεβαστέ μου Κόμη

Ὅσον ἂν ἐστάθῃ μεγαλητέρα ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ἐρωτήσω καὶ ἰδιαίτερος τὴν ἐφετην μοι ὑγίαν σας καὶ τὰ καθ' ὑμᾶς, τόσον βαθύτερον κατήχησε τὸ πέλαγος τῶν κινδύνων, θυσιῶν καὶ ἀγώνων εἰς τὰ ὁποῖα ἐρρίφθην ἀφ' ἧς ἀνεχωρήσατε ἐντεῦθεν, φυλάττων ἀκριβέστατα καὶ ὑπερασπιζόμενος ἐλευθέρως τὸ πασίγνωστον σύστημά μου τῆς ἀληθείας καὶ Δικαιοσύνης ἀνθ' ὧν ἡ ἐν τοῖς πράγμασι κακοουργία ἐνόμισεν εἴλογον νὰ μὴ μοι δώσῃ οὔτε στιγμὴν εὐκαιρίας διὰ νὰ ἐκπληρώσω καὶ αὐτό μου τὸ χρέος. Ἀνευδότως ὁμως ἀσχολούμενος εἰς τὰ ἱερώτατα ἐκεῖνα χρέη μου, τὰ ὁποῖα ἔφερον βέβαια εἰς τὰς ὄψεις καὶ ἀκούσας τὰ δημόσια ἔγγραφα τῶν φίλων σας ἐξόχων καὶ ἀδιαφόρων ξένων, ἔχω ἤδη ἀναπαυμένην τὴν συνείδησίν μου πληρέστατα ὅτι καὶ μ' ὄλον ὅτι ἔμεινα εἰς τὰ πράγματα μόνος ἀφ' ὅλους τοὺς ζηλοῦντας τὴν πατρίδα ποτὲ συναδελφούς μου ἔλκων ὅλα τὰ βέλη τῆς κακοουργίας διότι δὲν ἠδυνήθην νὰ μὲ παρασύρῃ εἰς τὰ φρονήματά της οὐδέποτε δὲν ἀπέτυχα τῷ ἔλέῳ τοῦ θεοῦ καὶ οὐτ' αἰσχύνομαι νὰ τὸ εἴπω ὅταν τὰ πράγματα ἀποδεικνύουσι νηλαφητὴν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. Πέποιθα δ' ἐξ αὐτῶν ὅτι καὶ ἡ περὶ τὴν ἐξοχότητά Σας σιωπή μου εἶναι συγχορηγία καὶ ἀπ' ἀρχῆς θὰ τὴν ἀποδώσατε βέβαια εἰς τὰς θειὰς αὐτὰς περιστάσεις μου. Σεβαστέ μου Κόμη, ἐπέπρωτο νὰ υποφέρῃ ἡ Ἑλλάς ὅσα δὲν ὑπέφερε οὔτε εἰς τὴν δουλείαν της ὑπὸ τοὺς κατακτητὰς της οὔτε εἰς τὸν κατ' αὐτῶν ἐπταετῆ της ἀγῶνα διὰ νὰ ἀποδειχθῇ λαμπρότερον εἰς τὴν ἱστορίαν τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήστου Αὐταδέλφου σας καὶ τῆς οικογενείας Σας. Ἄς ἔχῃ δόξαν ἡ θεία πρόνοια, καὶ ἄς τῇ ἀποδώσωμεν μυρίας ὄσας εὐχαριστίας, διότι κατεπολεμήθη ἡ κακοουργία βῆμα πρὸς βῆμα, ἐμνηδυσίθησαν αἱ πράξεις της ὅλαι. Ἀπεδείχθη καὶ ἐστηλιτεύθη δημοσίως ὁ χαρακτήρ της. Ἀνετράπησαν οἱ ὀλέθριοι διὰ τὴν πατρίδα σκοποὶ της, καὶ ὁ Μ. Βασιλεὺς της μετὰ τῆς Ἀντιβασιλείας ἔρχεται κατ' αὐτὰς τέλος πάντων. Ἡ Ἑλλάς ὅλη ἀπὸ μῆς ἕως ἄλλης ἄκρας, ἐξαιρουμένων τῶν γνωστῶν σας δέκα ἀτόμων, ξένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, Ἀπάτριδων καὶ μὴ χαϊρόντων τὸ ἐλάχιστον δικαίωμα εἰς τοῦτον τὸν τόπον, καθὼς καὶ οἱ τριάκοντα ἡ τεσσαράκοντα φερέοικοι ἐπίσης καὶ τυχοδιώκται δορυφόροι των, τῶν ὁποίων ὅλων ἡ φωνὴ ἐπεριορίσθη πρὸ καιροῦ εἰς τὸ Ναύπλιον μόνον ὅπου ἐσνηθηροίσθησαν ὑπὸ τὴν Αἰγίδα τῆς φρουρᾶς του, περιμένει μ' ἀνοικτὰς τὰς ἀγκάλας νὰ τοὺς ὑποδεχθῇ καὶ νὰ τοῖς ἐξηγήσῃ μὲ δάκρυα τοὺς ἐκ τῶν ρηθέντων ἀτόμων τελευταίας αὐτὰς συμφορὰς της. Ἡ Γερουσία ἔχει ἐτοίμην τὴν ἐκθεσὶν της² ὑπαγορευμένην ἀπὸ τὴν ἰδίαν συνείδησίν της καὶ στηριζομένην εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τὰ ἐπισημότερα ἔγγραφα, εἰς δὲ τοὺς βασιλεύοντας μένει νὰ ἐνισχύσωσι τὸν Νόμον ὑπερασπιζόμενοι τὴν Δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐὰν τὸ κρῖνον ἀριμόδιον εἰς τὰς σημερινὰς περιστάσεις τούτου τοῦ τόπου ὡς περὶ τὸν μέγαν κόσμον.

Εὔχεσθε λοιπὸν Σεβαστέ μου Κόμη νὰ δείξωσι τοιαῦτα ἔργα ταχέως ἢ ἀργότερα διὰ νὰ λυτρωθῇ ἡ Ἑλλάς καὶ ἀπὸ μελλούσας ἴσως ἄλλας ταραχὰς καὶ δυστυχίας της.

Ὁ δοῦλός Σας μεταβὰς ἐνταῦθα μετὰ τῶν ὑπολοίπων συναδελφῶν μου, ὅσοι ὁμοιοφρόνησαν ἐσχάτως διὰ τὰ αἰτία τὰ ὁποῖα ἐξηγοῦσιν αἱ ἐγκλειόμεναι πράξεις τοῦ σώματος τυπωμένοι, θέλω διαμείνει μέχρι τῆς παρουσίας τῆς Α. Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας ἀσχολούμενος εἰς ὅσα χρέη ὑπαγορεύουσι τὰ τόσα δίκαια τῆς πατρίδος

1. I.A.K., Ἀρχεῖο Ἰονίου Γερουσίας, φακ. 87, ἀρ. 13.

2. Τὸ κείμενο δημοσιεύεται στίς σ. 101-106.

εἰς τὰς κρισίμους αὐτὰς περιστάσεις τῆς, ἐπειδὴ μάλιστα ἡ ἐξολεστὰτη κακουργία τῶν ἐν Ναυπλίῳ ἀτόμων εἰς τὰς ἔξεις τῆς, μόλις ἐσυμπέρανεν ἐκ τῶν ἔργων τῆς τὰ δίκαια μέτρα τοῦ Μ. Βασιλέως τῆς Παναρίας καὶ ἐτόλμησαν εἰς μὲν τὸ 72 φύλλον τῆς ἀναιδεστάτης ἐφημερίδας ἡ Ἀθηναῖς³ νὰ καταχωρήσῃ στασιαστικὸν καὶ ὑβριστικὸν ἔγγραφον κατὰ τῶν τελευταίων πράξεων τοῦ ἐν Λονδίῳ Συμβουλίου τῶν Σ. Συμ. Δυνάμεων καὶ κατὰ τοῦ Μ. Βασιλέως τῆς Παναρίας μετὰ τῶν ἀξιολίμων Μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας προσωπικῶς. Εἰς δὲ τὸ 58 τῆς Κυβερνητικῆς ἐπονομασθείσης Ἑθνικῆ⁴ νὰ ἐπιλέξῃ τὸ ἴδιον ἐκεῖνο ἔγγραφον ἐν εἴδει ἀντικρούσεως τάχα, ἀλλ' εἰς τρόπον ὥστε νὰ διεγείρῃ ἄλλην ἐπανάστασιν καὶ κατ' αὐτῆς τῆς ἰδίας Βασιλείας κοινοποιούσα δολίως τὸ πνεῦμα καὶ σύστημα τῆς μελλούσης Κυβερνήσεως ὡς ἀπίστευτον τάχα ἀλλὰ χρωματισμένον μετὰ τὴν αὐτὴν πικρίαν καὶ ἀνωσύα τὸν κακοῦργον ἐκδότην τῆς Ἀθηναῖς μ' ὄλον ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος διεκήρυσεν εἰς τὸ δημόσιον ὅτι ἔλαβεν τὴν ρηθείσαν ἔκθεσιν ἀπὸ τοῦ Μόναχον καὶ ἀπὸ πηγῆν πάσης ἐμπιστοσύνης ἀξίαν καθὼς θέλετε παρατηρήσῃ εἰς τὸ Ἀντίγραφον αὐτῆς τὸ ὅποιον ἐγκλείω ὡσαύτως διὰ περιέργειαν. ἡ Γερουσία ἔσπευσε νὰ προσκαλέσῃ ἐπισήμως τὴν Δ. Ἐπιτροπὴν⁵ διὰ νὰ λάβῃ τ' ἀνήκοντα μέτρα περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν τὰ λάβῃ ἐστὲ βέβαιος Σ[εβαστέ] μου Κόμη ὅτι αἱ τοιαῦται ἐκθέσεις καὶ νέαι ἐταιρεῖαι τὰς ὁποίας ἤρξαντο νὰ σχηματίσωσιν εἰς Ναῦπλιον, Ὑδραν καὶ Σύρον, καθὼς μετὰ πληροφοροῦσιν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν αὐταῖς περιεχομένων θέλουσιν ἰσχύσῃ ὀλιγώτατα εἰς τὸ ἐξῆς ἐὰν ἡ Ἀντιβασιλεία λάβῃ τ' ἀνήκοντα μέτρα.

Παρακαλῶν σας νὰ συγχωρήσῃτε τὴν πολυλογίαν μου ὡς ἀποτέλεσμα τῆς προλαβούσης σιωπῆς μου, καὶ νὰ θελήσῃτε νὰ με τιμήσῃτε μ' ἀπάντησίν σας τινα διὰ νὰ πληροφορηθῶ τὴν ἐφετῆν μοι ὑγείαν Σας καὶ τὰ καθ' ὑμᾶς, μένω μ' ὄλον τὸ Σέβας.

τῆς ἐξοχότητάς σας

ἐτοιμότατος Δούλος

Δ. Πετρούκας

3. 29 Νοεμβρίου 1832, σ. 286-7.

4. 7 Δεκεμβρίου 1832, σ. 30.

5. Τὸ ὑπ' ἀρ. 405 καὶ ἡμερομηνία 13 Δεκεμβρίου 1832 ἔγγραφο τῆς Γερουσίας δημοσιεύθηκε στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 22 (13 Δεκ. 1832) 86, ποῦ ἐκδόθηκε στίς Σπέτσες.

Πετρούπολις 22 Φεβρουαρίου 1833¹ Ε.Π.

Εὐγενέστατε Κύριε! Πάνν εὐχαρίστως δεξάμενος τὴν ἀπὸ 17 τοῦ παρελθόντος δεκεμβρίου² ποθητὴν μοι ἐπιστολήν σας δὲν ὀκνῶ οὔτε στιγμὴν νὰ σᾶς ἀποκριθῶ, ὄφελού-μενος τοῦ εἰς Νεάπολιν μεταβαίνοντος ταχυδρόμου.

Σᾶς εἶμαι εὐγνώμων διὰ τὰς κοινοποιήσεις ἅς μοι ἐκάμετε καίτοι καὶ ἐγνώριζον αὐτὰς πρὸ πολλοῦ. Ἡ ἀρετὴ σας, ὁ Πατριωτισμὸς σας, καὶ ὁ ζήλος σας μοῦ εἶπον ἰκανῶς γνωστὰ ὥστε νὰ ἐλπίσω ὅτι κινουμένη ἡ Γερουσία ἀπὸ τὰ χρεῆ της, ἀπὸ τὸ κοινὸν συμφέρον, καὶ ἀπὸ τὸν διάπυρον ζῆλον σας ἤθελε πράξει τὰ ὅσα συνετῶς ἐνέργησε, ἔτι δὲ καὶ περισσό-τερα. Σύγκωρησατέ μοι ὁμοῦς νὰ σᾶς κάμω δύο μικρὰς παρατηρήσεις ἐπάνω εἰς δύο τῶν ἐπισημοτέρων πράξεών σας.

Πρῶτον μὲν ἐρωτῶ διατὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Μπαναρίας ἐπιστολήν σας δὲν ἀναφέρετε οὔτε τὰ περὶ τῆς πίστεώς μας, οὔτε ἐκφράσατε, ὡς ἦτο πρόβον, τὴν δικαίαν τοῦ Ἔθνους ἐπιθυμίαν νὰ ἐγκαλισθῇ αὐτὴν ὁ νέος Βασιλεὺς; Ἡ ἔλλειψις αὐτῆ δὲν μοῦ φαίνεται μικρά, καὶ ἂν ἠθέλετε ἐνθυμηθῆ τὰ πρὸς τὸν Λεοπόλδον ἐν καιρῷ γραφέντα δὲν ἠθέ-λετε παρατρέξει τὸ κεφάλαιον τοῦτο τὸ οὐσιωδέστατον, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ ἐξῆς ἡμπορεῖ νὰ σᾶς ἐπιφέρῃ ὄχι μικρὰς ταραχὰς καὶ ἐνοχλήσεις !!!

Ἡ δευτέρα παρατηρήσις μου ἀποτείνεται εἰς τὴν παρ' ὑμῶν πρὸς τὸ ἔθνος γινομένην ἐκθεσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρετε πλαγίως πῶς τὴν παραιτησὶν μου, ἦν ὁ Κύριος Ράλης με-ταφράσας ἀστῶς *démission*, ἀλλ' ἔστω! Παρακαλῶ μόνον νὰ μὲ εἰπήτε τί σᾶς ἐμπόδιζεν εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο, ὅπερ ὀρθῶ τῷ λόγῳ ἔπρεπε νὰ ἦναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ βῆσις ὅλης τῆς ἐκθεσεώς σας, νὰ φανερώσητε πληρεστάτην καὶ ἐναργεστάτην ὄλην τὴν ἀλήθειαν; Εἶναι πασιφανές καὶ ἰκανῶς νομίζω ἀποδεδειγμένον ὅτι τὸ πρωτόκολον τῶν ἐπτά μαρτίου μὲ ἠνάγκασε νὰ παραιτηθῶ, ἐπειδὴ ἐν ᾧ ὑπαγόρευε τὴν σύστασιν νέας διοικήσεως ὀνομάζων σχεδὸν τὰ μέλη της καὶ καθυβρίζων οὕτως πᾶν ἐθνικὸν δικαίωμα, διέταττεν ἐν ταυτῷ τὰς συμμαχικὰς δυνάμεις νὰ εἰσχωρέσουν εἰς τὸ μέσον, καὶ νὰ ἐμποδίσουν διὰ τῶν ὀπλων τὴν ἐξακολούθησιν τῶν πολεμικῶν πράξεων. καὶ εἰς ἓνα λόγον ὁ σκοπὸς ὅλος τοῦ ἐνδόξου πρωτοκόλου ἐκεῖνου ἦτο, νὰ βιάσῃ τὴν Κυβέρνησιν νὰ δεχθῆ ἐν τῶν δύο τούτων, ἢ τὸν ζῆγρον καὶ τὴν αἰσχύνην συμπεριλαμβάνουσαν τοὺς φονεῖς καὶ Λοιμεῶνας, ἢ ἐναντιουμένην νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὴν εὐθύνην καὶ εἰς τὴν προδιαθεμένην κατηγορίαν, ὅτι αὕτη, δηλαδὴ ἐγὼ, εἶμιον ὁ αἴτιος ὅλων τῶν κακῶν. Ἐνθυμάσθαι βέβαια τὰ ὅσα καίτοι βαρῆως ἠσθετισμένους ἔλαβον τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἐκφράσω εἰς τὴν δεινὴν ἐκείνην περι-στασιν διὰ νὰ σᾶς δώσω τοὺς ἀποχρόντας λόγους τῆς παρατήσεώς μου. Διατὶ λοιπὸν νὰ ἀποσιωπήσητε ὅλα ταῦτα, δείχνοντας τρόπον τινὰ ὅτι ἐπραξα, εἴτε ἀπὸ φόβον κι-νούμενος, εἴτε κατὰ δόκησιν; Ὅχι Κύριοι, οὔτε φόβος, οὔτε δόκησις ἤθελε ποτὲ μὲ ἀναγκάσουν νὰ παραιτηθῶ, καὶ παρατρέχων ἄλλα πολλὰ ἄτινα δὲν σᾶς λανθάνουν, εἰμ-πορῶ ἀσυστόλως νὰ εἴπω ὅτι ὁ πρῶτος λόγος τῆς πράξεώς μου ἦτον, νὰ μὴν καταπα-τηθῇ ὁ Ἔθνικὸς νόμος καὶ δικαίωμα, ὁ δὲ δευτέρος ὅτι ἐπειδὴ διὰ τὴν γενικὴν ψυχρότητα καὶ διὰ τὴν μοχθηρίαν ὀλίγων, τὸ κακὸν εἶχε κορυφωθεῖ, ἦτον ἀναγκαῖα ἢ ἀναχωρησις μου διὰ νὰ φανερωθῇ καθ' ὄλην τὴν ἔκτασίν του, καὶ πίπτοντας οὕτω καθεκάστου τὸ

1. I.A.E.E., Ἀρχεῖο Περρούκα, ἀρ. 48692.

2. Ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς καὶ τὰ σχόλια γίνεται φανερό ὅτι ὁ Αὐγου-στίνος ἀπαντᾷ στὴν ἐπιστολὴν πού τοῦ ἔστειλε ὁ Δημ. Περρούκας στὶς 15/27 Δεκεμβρίου καὶ κατὰ συνέπεια ἢ ἡμερομηνία «17 τοῦ παρελθόντος δεκεμβρίου» εἶναι λανθασμένη.

προσωπίον νὰ γνωρισθούν οἱ καθ' αὐτὸ αὐτοῦργοι ὄλων τῶν παλαιῶν καὶ νέων δυστηχημάτων. Δὲν ἔννοῶ διὰ προσωπία τὰ τῶν ἐν ὕδρα καὶ μεγάροις εὐρισκομένων τότε μηδαμινῶν καθαυμάτων, ἀλλὰ τοὺς Κυρίους Ἀντιπρόσβει οἵτινες ἐμίσθωνον ἐρέθιζων καὶ ὀδηγοῦσαν αὐτά, καθὼς καὶ τὰ ἔστεφαν. Εἰς τὸ Ναύπλιον δὲν ἐδύνασθαι βέβαια νὰ φανερωσθε ὄλην τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀπαλλαγθέντες τέλος πάντων τῆς αἰσχροῦς καὶ μιαιῶν ἐκεῖνης τυρανίας καὶ τῶν ξένων ὄπλων, ἐχρεοστούσετε ἀπαραιτήτως, ὄχι εἰς τὴν Μνήμην τοῦ Κυβερνήτου, καὶ εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν ἑαυτὸν σας, καὶ εἰς τὸ Ἐθνικὸν συμφέρον καὶ ὑπόληψιν, νὰ δημοσιεύσητε τρανῶς τὰ πάντα. ἔπαθε καὶ πάσχει δεινῶς ἡ τάλαινα Ἑλλάς. ἀλλὰ τίς εἶδεν τὰς κρίσεις τοῦ θεοῦ! ὄλοι ὁμως γνωρίζομεν καὶ βλέπομεν τὴν πηγήν τοῦ κακοῦ καὶ τὰ ὄργανα. εἴθε καὶ τὸ ἓνα καὶ τὰ ἄλλα νὰ παύσουν.

Περὶ τῶν ἐνεστώτων δὲν ἔχω τί νὰ εἶπω. Ἄφ' οὗ ἀναχωρήσουν οἱ Γάλλοι! τότε βλέπομεν. Προσέξατε ὁμως μὴ ἡ ἐσχάτη πλάνη ἔσεται χειρῶν τῆς πρώτης.

Ἐλπίζω ὅτι γνωρίζοντες τὴν σταθερὰν καὶ ζέουσαν ἐπιθυμίαν μου περὶ τῆς κοινῆς καὶ ἀτομικῆς εὐδαιμονίας σας καὶ καλλῆς ὑπολήψεως, θέλετε δεχθῆ εὐμενῶς τὴν ἐλευθέραν ἐξήγησιν τῆς γνώμης μου.

Πιστεύσατε ὅτι δὲν θέλω παύσει ποτὲ ἀπὸ τὸ νὰ τρέφω τὰ αἰσθήματα τῆς πλέον εὐλικρινοῦς ἀγάπης τόσον πρὸς ὑμᾶς, καθὼς καὶ πρὸς τοὺς συναδελφούς σας ἅπαντας καὶ φίλους, οὗς καὶ ἤδιστα προσηγορεύω. Ἰδιαίτερος προσφέρω εἰς τὴν Εὐγενεῖαν σας τὴν βαθείαν ὑποληψίν μου

ὁ δούλος σας

A. Καποδίστριας

Θέλει λάβει τὴν τιμὴν νὰ σᾶς διευθύνῃ τὴν παρούσαν ὁ κοινὸς καὶ καλὸς φίλος Κοσμοξυδῆ³ πρὸς τὸν ὁποῖον εἰμπορεῖτε ἀσφαλῶς νὰ στείλητε τὰ γραμματὰ σας ὁσάκις θελήσητε νὰ μὲ τιμήσητε. θέλω τὰς δεχθῆ πάντοτε μὲ χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν.

Πρὸς τὸν Εὐγενέστατον Κον Δημήτριον Περούκαν Γεροσσιαστὴν εἰς Ναύπλιον

3. Ἀλλὰ οἱ σχέσεις τοῦ Αὐγουστίνου μὲ τὸν «κοινὸ καὶ καλὸ φίλο» δὲν διατηρήθηκαν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο ἀπόσπασμα τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Α. Μουστοξυδῆ τὴν ὁποία ἔστειλε στὸν Α. Παπαδόπουλο-Βρεττό, ὅταν ἐκεῖνος τοῦ παραπονέθηκε ὅτι ὁ Αὐγουστίνος ἔκανε ὅτι δὲν τὸν γνῶριζε. «Δὲν παραξενεύομαι γιὰ ὅτι μοῦ γράφεις σχετικὰ μὲ τὸν Αὐγουστίνου. Τί νὰ σοῦ πῶ ; Δὲν ἔχει πιά κανένα φίλο...» καὶ μιλῶντας γιὰ τὸν ἑαυτὸ του συμπληρῶνει «ἀπὸ δύο χρόνια πάνω κάτω ἀπαντιῶμαστε στὸ ὁρόμο καὶ δὲν χωριετώμαστε» (Γ. Π. Στεργιάτη, ὁ.π., σ. 122-123).

Ναύπλιον τῆ 15 Ἰουλίου 1833

Ἐκλαμπρότατε Κόμι¹ !

Μὴν ἔχων ἀσφαλῆν ἐνκαιρίαν νὰ ἐξαποστείλω τὰ γραμματὰ μου, εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐσχάτων 3 ποθητῶν μοι γραμμάτων τῆς ὁποῦ ἔλαβα, 29 Ἰανουαρίου, 6 Φεβρουαρίου καὶ 12 Ἀπριλίου δὲν ἠμπόρεσα πρὶν τῆς ὥρας νὰ τῆς κάμω τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰ περιεχόμενα τῶν αὐτῶν εἰμί διὰ τῆς παρουσίας ἀσφαλοῦς ἐνκαιρίας ὁποῦ ἀναχωρεῖ διὰ Βενετία διευθύνοντα τὴν παρουσαν μου πρὸς τὸν ἐκεῖσε φίλον Καβὸν Ναράντζη² ὡς μὲ διατάξατε.

Ἄλλὰ τί νὰ τῆς πρότο σημειώσω, ἀπὸ ὅσα ἀνέλπιστα εἶδομεν, καὶ βλέπομεν ἄρχη τῆς ὥρας ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν, σχεδὸν εἰπεῖν, τῆς ἐλευσεως τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας εἰς τὰ ἐνταῦθα. δὲν ἤξεύρω ὁμως ποῖαν τύχην ἔλαβον τὰ ὅστερα προλαβόντων,

1. Εὐχαριστῶ τὴν κ. Δέσποινα Θεμελῆ-Κατηφόρη γιὰ τὴν ὑπόδειξιν τοῦ ἐγγράφου καὶ γιὰ τὴ βοήθειά τῆς στὴν πορεία τῆς ἐργασίας.

Ἡ ἐπιστολὴ περιέχεται στὸν φάκελλο 87 τοῦ Ι.Α.Κ. (Ἀρχεῖο Ἰονίου Γερουσίας, μὲ ταξινομικὸ ἀρ. 11₂) καὶ εἶναι ἡ μόνη ἀνυπόγραφη. Γιὰ τὴν ἀνεύρεση τοῦ πιθανοῦ ἐπιστολογράφου στηρίχθηκα σὲ ἐσωτερικὲς ἐνδείξεις, γιατί ἡ προσπάθεια προσδιορισμοῦ του ἀπὸ τὸν γραφικὸ χαρακτῆρα ἦταν ἄκαρπη.

Ἀρχικὰ θὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ ἐπιστολογράφος εἶναι καποδιστριακὸς καὶ μάλιστα ἀνήκει στὸ στενὸ κύκλο τῶν ἀνθρώπων τῆς οἰκογενείας Καποδίστρια, δεδομένου ὅτι διατηρεῖ συχνὴ ἀλληλογραφία μὲ τὸν Αὐγουστίνου, ὅπως δηλώνεται στὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς, καὶ τοῦ ἔχει ἀνατεθεῖ ἡ διεκπεραίωση ἐκκρεμοτήτων τῆς οἰκογενείας στὴν Ἑλλάδα.

Τὸ δικαίωμα ποῦ ἡ εὐγενὴς οἰκογένεια ἐμπιστεύθηκε στὸν ἐπιστολογράφου, ὅπως ὁ ἴδιος ἀναφέρει, καὶ ἡ δὴλωσή του σχετικὰ μὲ τὴν προθυμία τοῦ Κατακάζη, μὲ τὸν ὁποῖο μίλησε «*δὶς καὶ τρεῖς*». . . ἀποτέλεσαν τὶς ἐνδείξεις γιὰ πιθανὴ ταύτισή του. Στὸ Ι.Α.Ε.Ε. (ἀρ. 48691) βρῆκα ἐπιστολὴ τοῦ Βιάρου Καποδίστρια μὲ ἡμερομηνία 24 Ἀπριλίου 1833 (βλ. σ. 115 - 116). Στὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ ὁ Βιάρου ἀπευθυνόμενος πρὸς «φίλους» του στὴν Ἑλλάδα τοὺς ὀρίζει μὲ «*τὸ θάρος τὸ ὁποῖον δίδει ἡ εἰλικρινὴς φιλία...ὡς ἐπιτρόπους ἐδικούς του καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Αὐγουστίνου*» γιὰ νὰ ζητήσουν «*ὅσα τὸ ἔθνος τοὺς χρεωστέῃ*», προσθέτοντας ὅτι «*εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν ἄλλους αὐτοῦ δὲν ἔχομεν εἰς τοὺς ὁποίους νὰ ἐπιφορτίσωμεν τοιοῦτον βάρους*». Πληροφορεῖ δὲ τοὺς «φίλους» του ὅτι ὁ Κατακάζη θὰ τοὺς δώσει τὴ σχετικὴ μὲ τὶς οἰκονομικὲς τοὺς ἀπαιτήσεις ἀναφορά, καὶ τοὺς παρακαλεῖ νὰ ἀκολουθοῦν τὶς ὁδηγίες του «*κατὰ γράμμα*». Οἱ «φίλοι» πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται ὁ Βιάρου καὶ τοὺς ὁποίους ὀρίζει ὡς ἐπιτρόπους, ἀποκαλύπτονται ἀπὸ τὸ συμπληρωματικὸ «*δημόσιο ἐπιτροπικὸ*» τοῦ Γεώργιου Καποδίστρια τῆς 18/30 Σεπτεμβρίου 1833, ποῦ βρίσκεται στὸ ἴδιο ἀρχεῖο (ἀρ. 48684) (βλ. σ. 116). Εἶναι δὲ οἱ πρῶην γερουσιαστὲς ποῦ πῆγαν στὶς Σπέτσες Δημ. Περρούκας καὶ Γ. Μ. Ἀντωνόπουλος. Ἐὰν στηριζόμενοι στὴν ὁμολογία τοῦ Βιάρου Καποδίστρια καὶ στὸ συμπληρωματικὸ «*δημόσιο ἐπιτροπικὸ*» τοῦ Γεώργιου Καποδίστρια δεχθοῦμε ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δύο ἐπιτρόπους δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι στοὺς ὁποίους ἀνατέθηκε ἡ διεκπεραίωση τῶν οἰκονομικῶν ἐκκρεμοτήτων τῆς οἰκογενείας Καποδίστρια στὴν Ἑλλάδα, τότε συντάκτης τῆς ἀνώνυμης εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο ἐπιτρόπους.

Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Γ.Μ. Ἀντωνόπουλος ἀναφέρεται ἐπώνυμα ἀπὸ τὸν ἐπιστολογράφου καὶ συνακόλουθα συντάκτης τῆς ἀνώνυμης ἐπιστολῆς εἶναι ὁ Δημήτριος Περρούκας. Βέβαια ὁ γραφικὸς χαρακτῆρας εἶναι διαφορτικὸς ἀπὸ ἐκεῖνον τῶν ἐνυπόγραφων ἐπιστολῶν του, ὁμως τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη χρησιμοποιοῦνται καὶ γραμματεῖς.

2. Πρόξενος τῆς Ρωσίας στὴ Βενετία.

μέ τὰ ὁποῖα ἕως τότε τῆς ἔδωκα ἀκριβήν πληροφορίαν διὰ τὰ ἕως τότε διατρέξαντα τὸ ὄντι ἀξία λύτης. ὅλοι ἐνομιζάμε, ὅτι ἀπόβαλαν τὴν Γερουσίαν, καὶ ἐνεργαλιώθησαν προσωρινῶς τοὺς εὐρισκομένους τῆς ἀνταρσίας καὶ τοὺς φθοραῖας τοῦ Ἔθνους ἐν τοῖς πράγμασι, διὰ ὑψηλῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ ἡμέρα τῆ ἡμέρα ἐπαρησιάζετο ἡ ἀληθινή εἰκόνα τοῦ σκοποῦ εἰς τὸν ὁποῖον ἐκατήντησαν τὸ δυστυχῆς ἔθνος, ἔπειτα τέλος πάντων ἀπὸ ἕναν δοδεκαετῆ ἐματώδη ἀγώνα. ἐπικύρωσαν αὐτοὺς ἀπὸ προσωρηνοὺς ἐν τοῖς πράγμασι ὑπονοητοὺς, τοὺς ὑπερίψωσαν μὲ ἀξιώματα ὑψηλά καὶ τοὺς ἐστόλησαν μὲ λαμπρὰ εἰμάρτια τοῦ ἀξιωματος. οὐδὲς ἀπὸ τοὺς πρότο ἀγωνιστὰς ἀλλ' οὐτε τῆς δευτέρας καὶ τρίτης τάξεως, ἐδιωρίσθη εἰς τινὰ ὑπούργημα πολεμικόν, καὶ πολιτικόν. καὶ τέλος ἐδιάλησαν ὅλον τὸ ἑλληνικὸν στρατόπαιδον, τὸ ὁποῖον καταντήσας εἰς τὰ ἔσχατα τῆς ἀπελπισίας, τινὲς ἀξιωματικοὶ θεωρῶντας τὰς πληγὰς ὅπου ἔλαβον ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος των, καὶ τὴν καταφρόνησιν μὲ τὴν ὁποῖαν τοὺς ἀπόβαλαν ἀπὸ τὸ ἱερὸν δικαίωμα τους, ἔγιναν εἰμιόφωνοι, οἱ δὲ κορυφῆοι ἐτραβήχθησαν εἰς τὰς ἐστίαις των καταφρονεμένοι, δηλαδή Κολ(οκοτρών)ης, Τζαβέ(λ)λας, Μαμ(ού)ης, Νικήτας καὶ ἕτεροι ὄπλαρχηγοί. τὸ δὲ στρατιωτικὸν ἀφ' οὗ ἔχασε πᾶσαν ἐλπίδα, ἐξῆλθε τῶν ὁρίων, καὶ ἐνοήθη μετὰ τοῦ Ταφῆλμπουζῆ, ἐληλάτησαν πόλεις καὶ χωρία Τουρκῶν καὶ ὁμογενῶν τους διὰ νὰ εὐροῦν φορὴ νὰ φάγουν, καὶ ἄχρι τῆς ὥρας πλανώμενοι διὰ τῆς ἀπελπισίας περιέρχονται ἔσω καὶ ἔξω τῶν ὁρίων. Γνωστὰ ἰσὺν τὰ τοιαῦτα εἰς τὴν Υ. Ἀντιβασιλεία, ἀλλὰ τί πρὸς αὐτό. Κάθε ψήφισμα τελειώνει, «ἀκούσας καὶ τὴν γνώμην τοῦ ὑπουργικοῦ μας, συμβουλίου», ψηφίζομεν, διατάττομεν καὶ τὰ λοιπὰ. ἐνεοὶ λόγῳ οἱ φαναριώτῃς³ μὲ τοὺς ὀπαδοὺς των εὐθασαν εἰς τοιούτων βαθμῶν, ὅπου αὐτοὶ διοικοῦν τὴν ἑλλάδα κατὰ ἀρεσκείαν τους, ἢ μᾶλλον εἰπῆν κατὰ τὸ σκέδιόν τους, ὑποστηριζόμενοι κοντὰ εἰς τὴν Ἀντ(ι)βασιλείαν ἀπὸ τὸν ἐνταῦθα Π.Δ.⁴, ὅλος ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ κάθε τάξης ἑλλήνων, ἔφθασαν εἰς τὴν πλαιῖον μεγαλητέραν ἀγανάκτησιν, ὄργανισμὸς εἶναι μέγας; Τί θέλει ἀκουσθῆ μετὰ ἕναν μῆραν, ἐὰν δὲν παρθῶν τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, βαβὲ τῆς δυστυχίας τοῦ ἔθνους, καὶ ἔστω ἡ ἐσχάτη πλάνη χεῖρον τῆς πρώτης. Οἱ χωρικοὶ εἰσερχοντε νὰ κλαύσουσι τὰ δικαῖα τους παράπονα καὶ τοὺς βάνουν εἰς φυλακὴν, τοιαυτὴ εἶναι ἡ παρηγορία καὶ ἡ περιθάλψις ὅπου εἰς αὐτοὺς δίδουν. ὁ ὄργανισμὸς Γενικὸς τοῦ Κράτους ἐπὶ ὥρας δὲν ἔγινε, δικαστήρια δὲν ὑπάρχουν, εἰμὶ τρία εἰς ὅλον τὸ Κράτος ἐγκληματικά, δηλαδή ὀνομαζόμενα προσωρινά, ἀλλὰ ἡ τύχη τοῦ κρινομένου, ἀπὸ τοὺς δικασταῖς κρέματε, ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τῆς ὁποίας ἡ ἐκτέλεσις, εἶναι ζωὴ ἢ θάνατος μετὰ 24 ὥρων διωρίαν νὰ ἐκτελεσθῆ. ὁ δὲ Κύριος Μάσω⁵ ὁ Γενικὸς συνήγορος τοῦ κράτους, καταδῶκη τὸ ἔγκλημα...καὶ πάλιν λέγω βέβαια τῆς δυστυχίας τοῦ ἔθνους.

3. Μὲ τὸν τίτλο «Φαναριωτισμὸς· ποῖον ἐν γένει τὸ σύστημα τοῦ φαναριωτισμοῦ καὶ ποῖα κατὰ ἢ κακὰ προμηνύει τοῦτο εἰς τὴν Ἑλλάδα» δημοσιεύεται σειρὰ ἄρθρων στὸ Χρόνο (ἀρ. 10, 1 Ἰουνίου 1833, σ. 38 - 39, ἀρ. 12, 8 Ἰουνίου 1833, σ. 47, ἀρ. 15, 18 Ἰουνίου 1833, σ. 57 - 58 καὶ ἀρ. 22, 13 Ἰουλίου 1833, σ. 87 - 88).

4. Πρόκειται πιθανώτατα γιὰ τὸν Πρέσβη Δῶκινς (Dawkins) ἡ ἐνεργὸς ἀνάμειξις τοῦ ὁποίου στὰ ἑλληνικὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς δολοφονίας τοῦ Ι. Καποδίστριου εἶναι γνωστὴ. Παρ' ὅλο πού οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Μ. Δυνάμεων ὀνομάζονται «ἀντιπρέσβεις», ὁ ἐπιστολογράφος καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο τοὺς ἀποκαλεῖ «πρέσβεις».

5. Εἰσαγγελέας στὴ δίκη τῶν Κολοκοτρώνη-Πλαπούτα. Βλ. Α. Ρός, Ἀναμνήσεις καὶ ἀνακωκώσεις ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα 1832 - 1833, μεταφρ. Α. Σπήλιου, Ἀθήνα «Ἄφοι Τολίδη» 1976, σ. 87. Σύντομο διάγραμμα τῆς δραστηριότητος τοῦ Σκώτου Ed. Masson ἀπὸ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1824 πού ἦρθε στὴν Ἑλλάδα ὡς τὸ 1873 πού πέθανε, βλ. Ι. Βαρδουινιώτης, «Ἐδουάρδος Μάσσω», Ἐπετηρὶς τοῦ Παρνασσοῦ, Ἀθήνα 1915, τ. ΙΙ, περίοδος δευτέρα, σ. 225-235.

Τὸ Νέον Νόμισμα ἕως ὥρας δὲν κυκλοφορεῖ, καὶ σπανίως φέναυτε ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ἐξωδεύει τὸ Βαβαρικὸν στρατεύμα, καὶ κάποιαν ἐξηκονόμησιν ὅπου ἡ Ἀντιβασιλεία ἔκαμε πρὸς τὸν Μπατήρ τῆς δολοφονείας, καὶ πρὸς τινὰς ἄλλους σπρονήμους αὐτοῦ. ὁ Δυστυχήης Δαμαλὸν ὅστις ὑποφέρει ἐσχάτην πτωχίαν ἕως ὥρας οὐδὲν τοῦ ἐδόθη μετὰ τρίτης ἀναφορᾶς του, ὅστις καὶ τὴν εὔχετε ἐκ βᾶθους ψυχῆς καὶ δέαυτε, ἀνενάος διὰ τὴν ὕγειαν τῆς καὶ μακροήμερουσίν τῆς, τοῦ ὁποίου τὴν παρᾶγραφὸν τῆς ἀνέγνωσα. Μησθὸς παλαιὸς πολειμικὸν οὔτε πολειμικὸν οὐδένα ἐξερούμενον ἐπλήρωσα. περὶ χροῶν τῆς οἰκονομίας δηλαδὴ τοῦ ταμείου, πρὸς ὅσους ἔχουν νὰ λάβουν, καὶ περὶ χαροτομησμάτων οὐδὲ μίαν ἀκρώσιν δίδουν, τί λοιπὸν δύνανται νὰ κάμω, διὰ τὰ ὅσα τοῦ δικαιωματός τῆς μου ἐνεμπιστεύθητε, ἐπιπόνου ἐπιθυμοῦσα νὰ τῆς ἀποδείξω ἐνεργῶν τὴν ἄκραν μου προθυμίαν, διὰ νὰ ἠμπορέσω νὰ ἐκτελέσω τὰς διαταγὰς τῆς, καὶ τῆς λοιπῆς εὐγενῆς οἰκονομείας τῆς. περὶ τῶν ὁποίων ὀμήλησα δις καὶ τρεῖς μὲ τὸν φίλον Κατακάση, καὶ τὸ ὄντι μου ἔδιξε πᾶσαν προθυμίαν, ἀλλὰ μὲ εἶπε, ὅτι δὲν εἶναι καιρὸς ἕως ὅτου τὸ δάνειον δὲν φθάσῃ εἰς τὸ ἐνταῦθα Βασηλικὸν ταμείον. ἀπὸ δὲ ἄλλους οὐδὲν ἐλπίζω κατὰ τὸ παρόν, Ἀνωτόπουλον⁶ Μανουράτην⁷ σχορομένον Δημητρακόπουλον⁸, διὰ τὰ ὅποια ἔδωσαν ἀναφορᾶν, οὐδὲ μίαν ἀκρώσιν δὲν ἔλαβον. Τὸ ὀσπῆτιον τὸ μεγάλο εἰς τὸ ἄργος, τὸ κατηγὴ ὁ Καλέργης κατὰ τὸ ἔγγραφον ὅπου τοῦ ἀφήσετε διὰ τὸ ἔν καὶ διὰ τὸ ἄλλο, ὅστις τὸ ἀνόρθωσε ἀπὸ τὴν κατὰστασιν εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ἄφησε τὸ σύνταγμα, τὸ αἴτερον ὅπου ἐξηδίων τῆς ἔκτησε, τὸ βασιτὴ ὁ Χατζηχρηστός ἕως ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τοῦ συντάγματος, ἀλλὰ ὁ Καλέργης οὐδεμίαν ζήτησιν ἔκαμε, αὐτὸς μάλιστα ἤλθε πρὸς ἐμὲ διάφοραις φοραῖς καὶ μὲ εἶπε ὅτι τὲς συναλαγματικῆς ὅπου ἔλαβε διὰ τὴν ἀποπληρωμὴν τοῦ ὀσπῆτιου δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὲς ἐξαγγηρώσῃ, καὶ κατὰ τοῦτο οἰκονομοεῖτε τὸ ὀσπίτιον ὡς ἐδικόν του, ἐξῶν τὰ ἔξωδα ὅπου λέγει ὅτι ἔκαμε νὰ τὸ ἀνορθώσῃ, τοῦτη εἶναι ἡ ἀπάντησῃς ὅπου μου ἔκαμε διὰ ὅσας φοραῖς καὶ ἂν τοῦ ὀμήλησα.

Πρέπει εἰσέτι νὰ τῆς σημειώσω ὅτι τὸ Ρωσικὸν ὄνομα εἶναι τοσοῦτον μισιτὸν, ἐν τῷ νῦν ἀπὸ τὴν παρούσαν Κυβέρνησιν εἰς τρόπον ὅπου δὲν ἠμπορῶ νὰ τῆς ἐξηγηθῶ, καὶ ἐὰν τὰ πράγματα ἢ κάλιον εἰπῆν τὸ σύστημα τοῦτο δὲν ἀλλάξῃ, οὐχὶ μόνον δὲν ἐβλέπω καμμίαν καλὴν ἐκβασιν τῶν τοιούτων ὑποθέσεων ἀλλ' οὔτε καὶ ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ σταθῶ ἐνταῦθα διορησατέμε λοιπὸν τί νὰ κάμω. Εἴθασε νὰ ἐξεφράσῃ ὁ Γραμματεὺς τῶν Ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων ὅτι Νομήμως δὲν ἠμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὰς παρὰ τοῦ ἐδικού μας πρέσβευς Κατακάση, ὅποια δήποτε ζητήματα κάμει, ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὸν ἡμέτερον Αὐτοκρα-

6. Καταγόταν ἀπὸ τὸ Ναῦπλιο. Ἀνῆκε στὸν κύκλο τοῦ Ι. Καποδιστρια, ὅπως οἱ Μουστοξυδῆς καὶ Βρεττός (Γ. Π. Στεριώτη, ὁ.π., σ. 115). Μὲ διάταγμα τῆς 14-8-1829 διορίστηκε στὸ Β' τμήμα τῆς Γερουσίας, στὸν πυρήνα τῆς ὁποίας παρέμεινε μέχρι τὴ διάλυσῃ τῆς (Ἰανουάριος 1833). Οἱ σχέσεις του ὁμως μὲ τὴν οἰκονομείαν Καποδιστρια συνελήθησαν καὶ ἀργότερα, ὅταν σὺν «ἐπίτροπός» τῆς ἀνέλαβε τὴν διεκπεραίωση τῶν οἰκονομικῶν τῆς διεκδικήσεων. Ἀπὸ τὸ 1837 ὡς τὸ 1842 ἦταν δήμαρχος Ναυπλίου. Βλ. Σπ. καὶ Κων. Βοβολίνη, *Μέγα Ἑλληνικὸν Βιογραφικὸν Λεξικόν*, τ. Α', Ἀθήνα 1958, σ. 445-452 καὶ Ι. Κ. Παπαθεοδωρόπουλου, *Πελοποννησιακὴ Ἑγκυκλοπαίδεια*, τ. Γ', Ἀθήνα 1965, σ. 86-87.

7. Καταγόταν ἀπὸ τὸ Ξηρόμερο. Διορίστηκε ἀπὸ τὸν Καποδιστρια μὲ τὸ διάταγμα τῆς 14-8-1829 στὸ Α' τμήμα τῆς Γερουσίας. Παρέμεινε στὸν πυρήνα τῆς μέχρι τὴ διάλυσῃ τῆς (Ἰανουάριος 1833).

8. Καταγόταν ἀπὸ τὴν Πάρο (1780-1832). Διορίστηκε ἀπὸ τὸν Καποδιστρια μὲ τὸ διάταγμα τῆς 14-8-1829 στὸ Α' τμήμα τῆς Γερουσίας. Νεκρολογία του μὲ πολλὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα δημοσιεύτηκε στὸν *Ἑλληνικὸ Καθρέπτη*, ἀρ. 24 (22 Δεκεμβρίου 1832)96.

τορά μας δὲν ἤφερε τὰ συνήθη τακτικά συστατικά, πρὸς τὸν ἐνταῦθα Μεγαλειότατον Ὁ-
θωνα. ἐκ τούτου κατάλαβε τὰ λοιπὰ, ἕως ποῦ εὐθασεν ἡ φαντασία τους. ἡ ἐξωρία ἄρχισε
καὶ ἔξω τοῦ ἐλληνικοῦ Κράτους, ἐκκλησιαστικούς καὶ πολιτικούς. τὸ αὐθέρετον εὐθασεν
εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὅπου εἶναι ἀπαραδειγμάτιστον, ὅλοι οἱ τίμιοι Πατριώτες ὅπου ἐβά-
σταξαν χαρακτήρα, οἱ μὲν ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον, οἱ δὲ ἐπεριορήθησαν νὰ ζοῦν
μοναδικῶς, διὰ νὰ μὴν τοὺς ἐπισυνάφουν πλαστὰς κατηγορίας, καὶ τοὺς ἐξωρήσουν καθὼς
ἐπροὔπα ἔξω τοῦ Κράτους. καθὼς τὸν ἱεροδιάσκαλον Προκόπιον ὑπερασπιζόμενος τὴν
θρησκείαν ἐχθρὸς τὸ ἐσπέρας τὸν ἐξώρησαν χωρὶς νὰ τὸν εἰποῦν κἄν τὴν αἰτίαν. ὁ Κολοκοτρώνης,
Νικήτας καὶ Γεναῖος ἐτραβήχθησαν ἀπὸ Ναύπλιον, καὶ ζοῦν οἱ μὲν πατὴρ καὶ υἱὸς
εἰς Τριπολιτζά, ὁ δὲ τρίτος εἰς Ἅγιον Πέτρον. Ὁ Τζαβέλας μὲ τὴν οἰκογένειάν του καὶ
αἰτεροὶ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν Ναύπακτον, ὁ Μαμούρης εἰς τὸν Σάλωνα, καὶ ὅλοι καταφρονεμέ-
νοι. ἄρα τοὺς ἀφήνουν ἄνευ καταδρομῆν. τὸν Μαμούρη τὸν ἐβάσταξαν ἐνταῦθα ὑποφυλακὴν
δηλαδὴ ὑπὸ ἐγγλήσιν διὰ νὰ μὴν εἴγῃ ἔξω τοῦ Ναυπλίου, ἕως ὅτι ἐδικαίωθη, ἡ ἄδικος κατη-
γορία του. τοῦ Κολοκοτρώνη τοῦ προσάπτουν μεγαλητέραν δηλαδὴ νὰ πληρώσῃ πολαῖς
χηλιάδες ὁποῖαις ἐδαπάνησε ἐν κερῶ τῆς Ἄνταρσίας, εἰς τοὺς ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν του στρα-
τιώτας, διὰ νὰ προφυλάξῃ κἄν μέρος τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τὴν φθορὰν τῶν Ἄνταρτῶν.
τοῦ υἱοῦ του Γεναῖου τοῦ ἐπούλησαν τὸ καφενεῖον ὅπου εἶχε ἀγρωασμένο προχορώνων. τοῦ
Τζόρκι τὰ μαγαζιά, τοῦ Νικήτα ἓνα περιβόλη τοῦ Ἄργου, τοῦ ἐσήκωσαν καὶ τὸ σερεμέτη,
καὶ τόσα ἄλλα ἀλόκοτα καὶ παράνομα. νῦν δὲ ἐνασχολοῦντε νὰ κωρῆσουν ἀπὸ τὴν Μεγάλην
Ἐκκλησίαν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα, δηλαδὴ πολιτικῆς, καὶ νὰ κάμουν σύνοδον ξεχωρηστὴν
ἐδικὴν τους. ἐκάλεσαν λοιπὸν ὅλους τοὺς Ἀρχιερεῖς τῆς Ἑλλάδος, καὶ τοὺς παροίκους τοὺς
ἐνταῦθα εὐρισκομένους διὰ νὰ συγκροτήσουν περὶ τούτου συνέλευσιν. ἀλλὰ ὑποκάτω εἰς τὸ
ἱερὸν τοῦτο κἄλημα ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ καταπήσουν τοὺς Ἀρχιερεῖς νὰ κάμουν μεταρή-
θμωσιν εἰς τινὰ Ἄρθρα τῆς θρησκείας. ἐπαντὸ τοῦτο ἐξώρησαν τὸν Προκόπιον, ὅστις
ἦτον ὁ μόνος ὅπου ἔμελε νὰ τοὺς ἀντιπολεμήσῃ, μὲ τὰ ὄπλα τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν ἱερῶν
Συνόδων. ἀλλὰ τί μέλει γενέσθῃ, ὁ θεὸς ἠέξουρη. κακὸν καὶ ὀλέθριον περὶ τῆς θρησκείας κε-
φάλαιον, θέλει εἶσθε πρὸς τὸν λαόν. ἐνῶ ὁ Ἀγαθῆς ψυχῆς Βασιλεὺς μὲ τὴν πρώτην προκί-
ρηξίν του, ἀσφαλεῖ τὴν θρησκείαν τοῦ Ἐθνους ἀμιάντον καὶ ἀπαρβιάστον εἰς ὅλα τῆς τὰ
μέροισιν. ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς ἀγαθῆς ψυχῆς μὲν, δίκαιος καὶ ἐνάρετος τὸ ὄντι ἄξιος υἱὸς τοῦ ἐν-
δόξου Πατρὸς του, καὶ τοῦ ἔθνους τούτου Βασιλεὺς, πλὴν δὲν κρέματε ἀπὸ αὐτὸν ἕως ὅτου
ἀναβῆ εἰς τὸν θρόνον, καὶ κατὰ δυστυχίαν, ἀντὶ νὰ τὸν στερεόσουν εἰς τὸν θρόνον πάσχων
νὰ τὸν κατεβάσουν, οἱ ἐπιστᾶτε καὶ ὑπουργοὶ τοῦ Κράτους του.

Ὁ Θ. Γρηγόριος εἶναι ὑποφυλακὴν διὰ τὸν θάνατον τοῦ Παράσῃου. Κρένετε δὲ ἀπὸ ἐτοῦτο
τὸ ἐγκληματικὸν δικαστήριον, ἐν ᾧ κατὰ Νόμον ἔμελε νὰ κρηθῆ ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ Μησολογίου,
ἔθεν τὸ ἐγκλημα τοῦ φόνου ἔπραξε, ἀλλὰ τί πρὸς αὐτὸ θέλουν νὰ κρηθῆ ἐδῶ. ἐπειδὴ καὶ ἐδῶ
ὑπερασπίζετε ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς καὶ δικαστᾶς, διὸ καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλει τὸν ἐλευ-
θερόσουν. τέλος πάντων ποῦ γλώσσα νὰ τὰ διηγῆθῃ, καὶ κάλαμος νὰ τὰ περιγράψῃ.

Ὁ Φορδεργῆκος ἔφθασεν ἐδῶ προσημερῶν, καὶ ἔλαβε παρά τὸ Κυρίον Βαρόνον τὰ τρεῖς
σπίτια ὅπου εἶχε εἰς παρακαταθήκην εἰς αὐτόν, δὲν ἔλυνε ὅμως νὰ κάμῃ παράπονα εἰς τινὰ
μέρος, κατὰ τοῦ ὑποκνημένου τῆς, πλὴν τὸν ἔκραξα καὶ μοῦ τὸ ἔκραγε.

Ὁ Κύριος Βαρόν Ρούγκμαν προπολοῦ ἀνεχώρησε, καθὼς καὶ ὁ Νάβαρχος Ρήκορδ,
μὲ τὰ ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν του πολεμικὰ πλοῖα, ἄφησε ὅμως ἐνταῦθα δύο ἡμπορικία διὰ τὴν ἀντα-
πόκρησιν μὲ τὴν Κωνσταντινουπόλιν. παῦν διὰ νὰ μὴν τὴν βαρύνω περετέρω καὶ διὰ νὰ
τῆς προσφέρω τὸ σέβας μου.

διὰ βίου εἰληκρινῆς φίλος τῆς ὄν ἴδας

[δυσανάνγνωστος]

(Πρὸς τὸν Ἐκλαμπρότατον Κόμη Ἀύγουστινο Καποδίστρια)

5

ἐν Βενετία τῇ 24 Ἀπριλλίου 1833 1 Ε.Π.¹

φίλοι,²

Κατὰ τὸ θάρρος τὸ ὁποῖον δίδει ἡ εὐλικρινὴς φιλία, ἄνευ οὐδεμιᾶς προσερωτήσεώς σας, σᾶς ἐξέλεξα καὶ τοὺς δύο σήμερον δι' ἐπιτρόπους ἐδικαίους μου, καὶ τοῦ ἀδελφου μου Ἀνγουστίνου, ἵνα ζητήσετε τὰ ὅσα τὸ ἔθνος μᾶς χρωστεῖ, καὶ ἐπομένως, χρείας τυχοῦσης, προστατεύσητε τὰ δικαίωμάτα μας. φίλοι, καταλαμβάνετε, χωρὶς πολλά, ὅτι εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν, δὲν εἶναι τόσον τὸ συμφέρον, καθὼς εἶναι ἡ ὑπόληψις τοῦ ἀδελφου μου Ἰωάννου, ὅπου ἐγώ, καὶ οἱ ἀδελφοί μου, ὑπὲρ παντὸς θεωροῦμεν.

Τὸ χρέος εἶναι ἀληθέστατον, οὐδεὶς ἀνερεθριάστως δύναται νὰ τὸ ἀνεραισῃ, οὔτε κἂν νὰ θέσῃ εἰς ἀμφιβολίαν. Ὁ φίλτατός μοι Κύριος Δημήτριος, γνωρίζει τὴν ἀναφορὰν τῆς οἰκονομίας εἰς τὴν Συνέλευσιν, καὶ διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, εἰάν τὰ ἀποφασισθέντα δὲν ἰσχύουσι, καὶ χρεία εἶναι νὰ γίνῃ νέα ἀνάκρισις, ἡ ὑπόθεσις μένει πάντα ἡ αὐτή, καὶ τὸ ἀποβησόμενον πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε τὸ ἴδιον.

Πολλάκις εἶχον γράφει πρὸς τὸν Κύριον Σταύρου, ὅτε κατὰ δυστυχίαν ἦτον εἰς Ναύπλιον ὁ Ἀνγουστίνος, ὅτι νὰ προσέξῃ εἰς τὴν ἐκκάθαρσιν τοῦ χρέους, νὰ μὴ γίνῃ χάρις εἰς τὸ παραμικρόν, καὶ μὲ ἀκρίβειαν ἐντελῆ νὰ ἐξεταχθῇ τὸ πᾶν, διότι οὔτε οἰκείον εἶναι εἰς τὴν ὑπόληψιν τοῦ θυσιασθέντος, οὔτε ἀρμόζον μὲ τὴν συνείδησιν τῶν ζώντων Καποδίστρια, οὔτε ἡ χάρις, οὔτε ἡ συγκατάβασις, εἰς τοιοῦτον πρᾶγμα.

Ὁ ἴδιος μ' ἀπεκρίθη, καὶ μ' ἔστειλε λογαριασμὸν διακεκομμένον, ἡσυχάζοντάς με, ὅτι οὐδεμίαν παρατήρησιν πρὸς κατηγορίαν δύναται νὰ γίνῃ, εἰ ὅτι ἡ οἰκονομία ἔκαμε.

Πρέπει νὰ πιστεύσητε, ὅτι ἀγνωστὴν τὴν λεπτομέρειαν αὐτῆς τῆς ἀθλίας ὑποθέσεως, μόνον ἐν γένει ἠξέυρω, πόσα ἦτον τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ὁ ἀδελφός μου εἶχεν ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πλησίον του, καὶ εἰς Ἑλβετίαν, Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν, καὶ ἐξ αὐτῶν ὄχι μόνον δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ὀβολός, ἀλλ' εἶχον χρέη, τὰ ὁποῖα ἐπλήρωσα, καὶ ἔχω τὰς ἀποδείξεις.

Ἐπικαλοῦμαι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην εἰς τὴν μνήμην τῶν Κυρίων Σπηλιιάδῃ³ καὶ Σταύρου, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ ἠξέυρουν περισσότερον ἀφ' ὅτι ἠξέυρω ἐγώ, ἵνα δακτυλοδείξωσι τὰ πάντα.

Σᾶς πέμπεται ἀναφορὰ τὴν ὁποῖαν θέλετε παρουσιάσει, καὶ τὴν ὁποῖαν θέλετε λάβῃ ἀπὸ τὸν ἐξοχώτατον Κύριον Καταράζῃ, τὰς ὁδηγίας τοῦ ὁποῖου θέλετε κατὰ γράμμα ἀκολουθήσει, διότι θέλει εἶμεθα σύμφωνοι εἰς τὸ νὰ θεωρήσωμεν ὠφέλιμον τὴν προστασίαν τὴν ὁποῖαν ἡ ἐξοχότης του εἶναι πρόθυμος νὰ μᾶς κάμῃ, εἰάν καὶ ἡ δικαιοσύνη δὲν φυλάττῃ τὸν φουζικὸν τῆς χαρακτῆρα.

Ἡ ἀμηχανία τοῦ Βασιλικοῦ Ταμείου δὲν εἶναι δυσκολία διὰ νὰ κυρωθῇ ἀπὸ τὸν Βασιλέα τὸ χρέος, αὐτὴ θέλει εἶναι ἴσως μιά, ὅταν γίνῃ λόγος περὶ πληρωμῆς.

Ἡμεῖς, φίλοι, πολλὰ δύναμαι νὰ εἶπω, ἐθυσιάσαμεν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Τὴν Ἑλλάδα

1. Ι.Α.Ε.Ε., Ἀρχεῖο Περρούκα, ἀρ. 48691.

2. Πρόκειται γιὰ τοὺς Δημ. Περρούκα καὶ Γ.Μ. Ἀντωνόπουλο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ συμπληρωματικὸ «ἐπιτροπικὸ» τῆς 18/30 Σεπτ. 1833 ποῦ τοὺς ἔστειλε ὁ Γεώργιος Καποδίστριας ἀπὸ τὴν Κέρκυρα. Βλ. σ. 116.

3. Στις 5 Μαΐου 1828 διορίστηκε προσωρινὸ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Οἰκονομίας (Γ. Δημακόπουλος, ὁ.π., σ. 153, ὑπ. 38) καὶ στις 5 Φεβρουαρίου 1829 Γραμματέας Ἐπικρατείας, θέση στὴν ὁποῖα παρέμεινε μέχρι τῆς 28 Μαρτίου 1832 (Γ. Δημακόπουλος, ὁ.π., σ. 149, ὑπ. 13) Βλ. Ν. Σπηλιιάδης, Ἀπομνημονεύματα, τ. Δ', Βιβλιοθήκη Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, ἀρ. 9, Ἀθήνα 1970.

δὲν μισῶμεν, οὔτε ἀποστρεφόμεθα, καὶ δὲν θέλομεν ποτέ, ὄχι ἐπιθυμῆσαι, ἀλλ' οὔτε ὑποφέρει νὰ κακοπάθῃ, ἵνα χρηματολογήσωμεν. Ὅχι, ὄχι, τοῦτο δὲν θέλει γίνῃ ποτές. Ὅμως δὲν λέγω, οὔτε ἔχετε ἐξουσίαν νὰ εἰπῆτέ τι εἰς οὐδένα, διότι δὲν δέχομαι οὐδένα συμβιβασμὸν περὶ ποσότητος, καὶ πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν, καὶ νὰ ἀποφύγητε, ἀπὸ κάθε τι τὸ ὁποῖον ἤθελε ὑπονοήσθαι, ὡς τρόπος πλάγιος, ἵνα πείσωμεν ὅπως δοθῇ τὸ κῦρος, εἰς τὸ χρέος. Ἀφοῦ τὸ χρέος διαγνωρισθῇ ἐθνικόν, καὶ γίνῃ λόγος περὶ πληρομῆς, τότε θέλομεν ἐξομαλίσει δυσκολίας, καὶ θέλομεν δεῖξει ὄχι διὰ τῶν λόγων, καὶ τῶν γραφῶν, ἀλλὰ διὰ θετικῶν πράξεων, πῶς αἱ δυσκολαὶ αὐταὶ ἐξομαλιζοῦνται.

Φίλοι, ἡ ὑπόληψίς μας ἐπακουμβίζεται εἰς τὴν ἀγάπην σας, πρὸς τὴν μνήμην τοῦ θυσιασθέντος, καὶ τολμῶ νὰ προσθέσω, καὶ εἰς τὴν πρὸς ἐμὲ τῆς ὁποίας ἔχω γλυκὰς μαρτυρίας.

Ὁ ἀυταδελφός μου Γεώργιος θέλει προσθέσει εἰς τὴν ἐδικήν μου, καὶ τὴν ἐδικήν του ἐπιτροπικήν.

Ὅσακις λάβετε ἀνάγκην νὰ μ' εἰδοποιήσετέ τι περὶ τῆς παρουσίας ὑποθέσεως, τὰς ἐπιστολάς σας θέλετε ἐγγειοῖζει εἰς τὸν ἐξοχώτατον Κατακάζη, διότι εἴμεθα εἰκουσμένοι, ὅπως ἡ ὁδηγία ἀκολουθῆσει πάντα τὸ αὐτὸ πνεῦμα, καὶ τοὺς αὐτοὺς κανόνας.

Εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν, ἄλλους αὐτοῦ δὲν ἔχομεν, εἰς τοὺς ὁποίους νὰ ἐπιφορτίσωμεν τοιοῦτο βῆρος, καὶ εἶμαι εὐελπίς ὅτι θέλετε, τὸ δεχθῆ χωρὶς ἀγανάκτησιν, ἵνα ἔτι μᾶλλον, πρὸς ὑμᾶς ὑποχρεώσῃτε μετὰ τῶν ἀυταδέλφων του.

τὸν διὰ βίου εἰλικρινῆ φίλον σας [δυσανάγνωστο]

Β.Α. Καποδίστριας

6

Κέρκυρα τῇ 18/30 7μβρίου 1833¹

Φίλτατέ μοι φίλε

Οἱ ἀυταδελφοί μου Βιάρος καὶ Ἀντωνστίνος ἔκλεξαν δι' ἐπιτροπὸν τοὺς τὸ ὑποκειμένον Σας καὶ τὸν Κον Γ.Μ. Ἀντωνόπουλον ἵνα πράξετε τὰ δέοντα διὰ τὴν διαγνώρισιν καὶ σύναξιν τοῦ ὀφειλομένου παρὰ τοῦ Ἔθνους χρέους πρὸς τὸν Μακαρίτην Ἀυταδελφόν μας Ἰωάννην.

Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐγὼ ἤθελα νὰ κάμω, ὅμως κατὰ λάθος ἔγινε τὸ Ἐπιτροπικὸν εἰς τὰς 30 τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου εἰς τὸ ὄνομα μόνον τοῦ φίλου Κυρίου Γ. Μ. Ἀντωνοπούλου, καὶ ἐπειδὴ δὲν δύναται τώρα νὰ γενῆ ἄλλο Ἐπιτροπικόν, γράφω τῷ ἰδίῳ τὴν ἔσωθεν ἐπιστολήν ἵνα Σᾶς γνωρίσῃ τὴν Εὐγενεῖαν Σας ὡς Συναδελφός του εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ πράξετε συμφώνως εἰς τὰ πάντα, διὸ τὸ παρὰ Σᾶς τῶν δύο πραχθέν, θέλει νομίζετε ὡς ἀπ' ἐμὲ τὸν ἴδιον πεπραγμένον, καὶ θέλει ἔχω διὰ στέρεον καὶ ἀμετάβλητον, διὰ τὸ ὁποῖον ἔργον ἡ παρούσα θέλει ἔχει τόπον δημοσίον Ἐπιτροπικόν

Βέβαιως ὢν εἰς τὴν φιλικὴν Συνδρομήν Σας ὑπὲρ τοῦ δικαιωματός μας, Σᾶς προσφέρω τὴν ἐγνωμοσύνην μου, καὶ δεχθίτε παρακαλῶ ἐντοσοῦτω τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως καὶ φιλίας.

Ε.Γ. Παρακαλεῖσθε νὰ διευθύνετε τὸ εἰρημνὸ ἐσώκλειστον τοῦ Κον Ἀντωνοπούλου.—

ὁ φίλος σας
Γεώργιος Α. Καποδίστριας

Πρὸς τὸν Εὐγενέστατον
Κύριον Δημήτριον Πεδρόουκαν
εἰς Ναύπλιον

1. I.A.E.E., Ἄρχεῖο Περρούκα, ἀρ. 48648.